

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

חורבן בית המקדש

בזמן הזה

חלק ד'

על גודל האיסור של סתירת בתי

כנסיות ובתי מדרשות רח"ל.

בחלק הזה נעתקו ספרים האלו:

א. ספר מורא מקדש.	ז. ספר פני דוד להחיד"א.
ב. בירור הלכה ה' בית הכנסת.	ח. ספר בית הבחירה להמאירי.
ג. ספר המצות להרמב"ם.	ט. ספר אוצר הש"ס.
ד. ספר החינוך.	י. ספר טהרת יום טוב.
ה. ספר מצות השם.	יא. ספר כרם יעקב.
ו. מחזיק ברכה להחיד"א.	

החיבור הזה יוצא לאור לחרפת אינשי דלא מעלי שרוצים להרוס בית המדרש ובית הכנסת בלא אנזעלעס ארצות הברית, שמתפללים ולומדים שם כבר לערך 70 שנה.

ספר

חורבן בית המקדש

בזמן הזה

על גודל האיסור של סתירת בתי כנסיות
ובתי מדרשות רח"ל

בו יבואר גודל האיסור והסכנה הגדולה החופפת על ראשי העסקנים הרוצים לסתור בתי כנסיות ובתי מדרשות – שהסותר בית הכנסת או בית המדרש יוכל ח"ו לפגוע בנפשות ילדיו או בנפשו ונפש בני ביתו ח"ו ללכת מן העולם קודם הזמן רח"ל, כמבואר בטו"ז הלכות בית הכנסת – וההורס בית הכנסת כהורס בית המקדש כמבואר בפנים הספר.

החיבור הזה יו"ל לחרפת אינשי דלא מעלי שרוצים להרוס בית המדרש ובית הכנסת בלאס אנזעלעס ארצות הברית, שמתפללים ולומדים שם כבר לערך שבעים שנה

מלוקט ע"י הרב אשר שווארץ
מחבר ספרי בית אשר על מסכתות הש"ס
ניסן תשס"ה לפ"ק – בני ברק תובב"א

בעזרת השם יתברך

ס פ ר

מורא מקדש

מספר הספר

בביאור גודל קדושת וכבוד בית הכנסת ובית המדרש
והזהירות שלא לדבר בהם דברים בטלים.
ועניני תפלה ולימוד התורה.

1234567

מ א ת

שמואל באאמו"ר חר"ר מרדכי זללה"ה הומינר

עיה"ק ירושלים תובב"א

שנת חמשת אלפים תשל"ו לבריאת העולם

מורא מז – מט מקדש יט

ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. דע דכל זה לענין להשתמש בתוך העליה שהוא חדר בפני עצמו וגם לא מינכר לכל, אבל להשתמש על גג בית הכנסת כגון לשטוח עליו בגדים לייבש או פירות במקום שהגגות שוות, שהוא מקום גלוי לכל פשיטא דאסור ומשנה שלמה היא במגילה דף כ"ח דאפילו בחורבנו אין שוטחין על גג פירות, ולענין שטיחת בגדים מוזכר בירושלמי בהדיא לאיסור (ביאור הלכה).

אבל בית שיחדו לאחר שנבנה לבית הכנסת מותר לשכב עליו. ומכל מקום שומר נפשו ירחק מזה, ובפרט במקום שהוא נגד ההיכל (מ"ב).

מז.

כותל בית הכנסת צריך ליוזר בו כקדושת בית הכנסת שלא להשתמש בו כלל תשמיש של חול בגופו, אין צריך לומר של בזיון, ואסור לנחוק ממנו אבן מצדו החיצוני כמו מצד פנים, ואפילו לתקוע בו מסמר לתלות בו דבר של חול שאינו שייך לבית הכנסת אסור (שאילת יעב"ץ ח"ב סימן נ"ד).

מח.

דע כי תיבת כותל הוא סוד נפלא הובא בתקוני זוהר שהוא תיבת כ"ו ת"ל, רוצה לומר כ"ו הוא שם הוי"ה, תל קאי על בית המקדש וכו' שכל התפלות פוגות לשם, ולכן צריך האדם לכוין בזה כשיהפוך פניו אל הכותל ואחר כך יתפלל בהכנעה ובאימה. כי כותלי בית הכנסת הם קדושים ואור השכינה חופפת עליהם תמיד, ולכך מנהג כשר לבשק הכתלים של בית הכנסת מחיבת הקדושה וכו' ובתי כנסיות הם דירות השכינה על כן צריכים אנו לנהוג בבתי כנסיות כבוד וקדושה ולא להראות בהם קלות ראש, וכל המחפלל באימה וביראה ובכונת הלב זוכה לחזות בנועם השם ולבקר בהיכלו אמן (קב הישר פרק נון).

מט.

כתיב (ראה יב, ד) "לא תעשון כן לה' אלקיכם" הוזהרנו בזה שלא לסתור דבר מן המקדש (עבד המלך ראה).

הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנאמר בעבודה זרה ונתצתם את מזבחותם וכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם (יסודי התורה פ"ו).

ג.

אסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות (או"ח קנ"ב).

דהוי כנותץ אבן מן ההיכל דאסור משום שנאמר לא תעשון כן לה' אלקיכם ובית הכנסת ובית המדרש גם כן נקרא מקדש מעט, ודוקא לנתוץ ולשבר כלי קדש או לעקור דבר מחובר כמו אבן ממזבח, לאפוקי לפנות הכלי קודש והספסלין וכדומה מבית הכנסת אף שאין זה כבוד לבית הכנסת יש לומר שאין בכלל זה (מ"ב).

אסור לסתור דבר מבית הכנסת והוא הדין כל כלי בית הכנסת דדינם גם כן כבית הכנסת כמבואר בירושלמי פרק בני העיר וברמב"ם פרק י"א מהלכות תפלה, ומסתברא דהוא הדין לענין זה (ביאור הלכה).
רבן גמליאל אומר וכי תעלה על דעתך שישראל גותצין למזבחותיהם חס ושלום אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם ומעשיכם הרעים למקדש אבותינו שיחרב (ספרי).

גא.

חזרת הש"ץ

יכין האדם את עצמו להתפלל שמונה עשרה בשמיעה מפי הש"צ כל תיבה ותיבה והש"צ יזהר לומר כל תיבה ותיבה בקול רם ובמתינות גדולה כדי שיוכלו השומעים להאזין לכל תיבה היוצאת מפיו, וכתב בשו"ע סימן קכ"ד כששליח צבור חוזר התפלה, הקהל יש להם לשתוק ולכוין לברכות שמברך החזן ולענות אמן, ואם אין תשעה מכוונים לברכותיו קרוב לבטלה, לכן אדם יעשה עצמו כאילו אין תשעה זולתו ויכוין לברכת החזן.

גב.

ראיתי מהחרדים אל דבר השם שמשימים הסידור בפניהם בשעת

בירור הלכה

או"ח

סי' ק"א — רמ"א

הלכות

אה"ח 1234567

תפלה — ביהכ"נ

נט"י — ברכות

מנחה — ערבית

בעזרת החונן לאדם דעת

מאת

יחיאל אברהם זילבר

בני ברק

התשל"ו

הלכות בית הכנסת

סימן קנ בנין בית הכנסת ושיהיה גבוה
 שו"ע סעיף ד': הבונה כנגד חלון ביהכ"נ אין מספיק לו בהרחקת ד' אמות לפי שהוא צריך אור גדול. משנה ברורה ס"ק ט': ולא נתבאר כמה יותר ועכ"פ בשמונה אמות ודאי סגי ועיין בשערי תשובה בשם הנודע ביהודה. הנה הלבוש כתב שצריך להרחיק עד שלא יאפיל כלום, והובא בשת"ז ס"ק ז', ואמנם הידוש זה דבשמונה אמות ודאי סגי כתבו הרבה אחרונים והם: כנסת הגדולה חו"מ סימן קנ"ד הגהות טור אות ע"ח, והובא בא"ר. ס"ק ד' ובפמ"ג א"א ס"ק ד'. (ויש שם ט"ס), וגם במגן גבורים — אלף המגן ס"ק ז' ציין לנודע ביהודה שבשערי תשובה (ויש בזה ט"ס), ובעל נודע ביהודה בדגול מרבבה (כאן) ג"כ הביא לכנסת הגדולה דבשמונה אמות סגי. ונראה דכיון שעיקר הסמך להקל בשמונה אמות הוא ע"פ בעל הנודע ביהודה והוא עצמו בצל"ח פסחים דעתו כשיעור הגדול בשיעורים כידוע לכן בנידון דידן ודאי אין מקום להקל בפחות משמונה אמות לפי השיעור הגדול — 4.63 מטר, ובפחות מזה צריך להכרעת חכמי העיר לפי ראות עיניהם כמה הצורך לביהכ"נ וכלשון הנודע ביהודה שם.
אוצר החכמה
 בדיני שכנים עם ביהכ"נ עיין בשו"ת שארית יוסף סימן כ"ט (ולא כ"ח — ט"ס במגן גבורים).

אונס שלא יבנו האחר אלא בונים האחר תחילה ואח"כ סותרים הישן וכו'. משנה ברורה ס"ק ה': והיכא דאיכא עוד ביהכ"נ קבוע בעיר שיכולים להתפלל שם כולם הט"ז מתיר והמג"א אוסר בכל גוונא ועיין בביאור הלכה. ביאור הלכה ד"ה שלא: והנה יש הרבה אחרונים שהעתיקו דברי הט"ז לדינא והרבה מהן מחמירין כהמג"א ולענ"ד וכו' שוב אין להחמיר בזה. ושמענו הכרעה מחודשת ע"פ הראשונים להקל, ויש להוסיף בזה: הרשב"א בחידושו לבבא בתרא הנדמ"ח (דף ג' ע"ב) כתב להקל בלשון: ומתוך הדחק אני אומר כי שמא וכו', אבל הר"ן בחידושו הנדמ"ח שם כתב הלשון: ודאי כל שיש להם בית הכנסת אחר קבוע לכו"ע שרי וכו' וכן דעת הרשב"א ז"ל הלכך כל היכא דאיכא בי כנישתא אחרייתא דקביעא שרי וכו' עיי"ש, ושמענו דמתיר בכרי ושלא מתוך הדחק אלא ששטות הסוגיא כך מתפרש, והמאירי גם בבית הבחירה בבא בתרא הנדמ"ח (שם) כתב הלשון: שמא יתרשלו בבנינה ונמצאו עומדין בלא בית הכנסת, וגם הר"א סופר שם כתב: לענ"ד רבינו ס"ל שאם יש ביהכ"נ אחרת מותר וכו'. ולענין ביאור הסוגיא שם עיין ביד רמ"ה שם (אות ל"ג). והנה בעולת תמיד הביא שני הדעות, וכן נזכר בבית יוסף ובלבוש ולא שמענו הכרעה, וכן מהאחרונים שאחר המג"א והט"ז לא שמענו הכרעה (וכמש"כ בביאור הלכה), ואמנם מה שיש להוסיף הוא דהגר"א ז"ל בביאורו כאן ג"כ מסיק להקל עיי"ש היטב. והרי ההכרעה להקל רווחת טובא.

סימן קנא דיני קדושת בית הכנסת

שו"ע סעיף א': בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה ואין אוכלים ושותים בהם וכו'. עיין במש"כ בזה אאמו"ר הג' שליט"א בספר אז נדברו חלק ג' סימן ע"ג.

סימן קנג דין בנין בית הכנסת

שו"ע סעיף א': מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש אבל לא מביהמ"ד ביהכ"נ. בסימן צ' ס"ח משמע דמותר לעשות מביהכ"נ ביהמ"ד

סימן קנב שלא לסתור שום בית הכנסת

שו"ע סעיף אחד: אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר שמא יארע להם

ספר המצות

להנשר הגדול רבינו משה בן מיימון זצ"ל

1234567

הוצאת ספרים

והחונים עליו

(א) השנית הרמב"ן (רבינו משה בר נחמן) ז"ל, אשר השיג ביד השרשים ובמנין המצות, ימציל את הבה"ג מההשנות שהשינו הרמב"ם במנין המצות.

ואתיו יאורו נתיב המהפכים בזכותו של הרמב"ם ומקיימים דבריו:

(ב) ספר מגלת אסתר להרב הנאון כמוהר"ר יצחק די ליאון ז"ל.

(ג) ספר מרגניתא טבא להרב הנאון כמוהר"ר אריה ליב זיטל סג"ל הורוויץ זצ"ל:

(ד) ספר לב שמח להרב הנאון כמוהר"ר אברהם אליגרי זצ"ל, נדפס פעם ראשונה בקוסטאנטינא שנת ת"כ, ולא נראה במדינותינו, אך הוכאו דבריו בתשובות מה שמעתיקים איש מפי איש, כי יקר נמצא אך בבתי אוצרי הספרים (ביבליאטעקע).

(ה) ספר קנאת סופרים להרב הכולל הנאון נזע ישישים כמוהר"ר חנניה קזים זצ"ל, נדפס פעם ראשונה בליוורנו שנת ת"ק, וגם הוא יקר נמצא.

(ו) מ"פס (בראש הספר) כל המצות שבאו עליהן השנות הראב"ד, וגם תשובות מהר"י קארו ז"ל, על ההשנות, לקיים דברי הרמב"ם ז"ל.

(ז) ספר דרך מצותיך להרב הנאון הגדול המפירסם בשערים המצויינים בהלכה, כמוהר"ר יהודה רוזאנים זצ"ל, בעל ספר משנה למוך על הרמב"ם, וספר פרשת דרכים.

ולשלמות הסלחה נדפסו גם דברי חרשים מספר זוהר הרקיע להנאון הרשב"ץ ז"ל, ומספר מעין החכמה להנאון כמוהר"ר חיים נח צבי ז"ל, אבדק"ק אה"ו.

חלק ראשון. י"ד השרשים

ורשה
תרמ"ג

ירושלים תשכ"ה

הוצאת ספרים "לוינ-אפשטין" בע"מ

כתב רבי האולם מ"ט שומע הכהן בעל מוס מהכנס כהני כללו, כומר המזבח וכן האולם והאולם והאולם, והוא אמרו יתעלה אך אל הכבוד לא יבא ולא כהנה לא יבא וכבר נתבאר בעיקר ראשון משהכנס שמיני האולם והמזבח עם כל היחול הוא אסור להכנס בו כל בעלי מומין וברועי רגל וכבר נתבאר עוד בספר אפי' לזון אלה שם אל הכבוד לא יבא ואל המזבח לא יבא לא יספיק אחד מהם בלתי אחר ושמים יחד להשלים כדין בענין אחד וכן זה אינו כיון שלא יתעב אל המזבח לא יבא אלא שלא יעבוד עבודה ואף אמרו (ויקרא י"ז) ולא יהלל את מקדשי למען שם עבד ה' ולא יעבד עמו לא יבא משום לא יהלל, וכן בכל מקום שכתוב גישה המזבח הוא לעבודה ענין או נכנסים אל המזבח לשרת הקדש שם לה' (א) ואמרו יתבדק אך אל הפרנס לא יבא אסור עליו היותו שם לעבודה ולא המזבח לא יבא אסור העבודות כיון שכל המזבח המזבח הלוטו כמתבאר בספר, וכן פירש"י ז"ל בפירוט המורה. (ב) וביאור אמרו בספרי צמח וזמח ונבדק אפי' משמרו את כהונתם לל דבר המזבח ולמיתת לפירות וכו' וזכר קרבן יומה לעבודה אהא אומר לעבודה או שיהיה אלו לעבודה ואלו לעבודה אהא ומה שכל מוס שלא עמו בו מיהא לא עמו בו אלא עבודה אד עשה בו מיהא דין הוא שלא יעבד בו אלא לעבודה כל מה תלמוד למען וזכר קרבן יומה לעבודה, וכבר אמרו בגמרא ענין נכנסים לים שאין נכנסין מבין האולם ולמזבח מעלה מדבריכם. וכבר אמרו בגמרא סנה (דף מ"ד) כהנים בעלי מומין נכנסין ב' האולם והמזבח כדי ללכת בעבודה שכתבו להם ליסור כהנים של דבריכם משום מלוח שרע. (ה) וכן להקנין הכנין נכנסין לשם פני' לים ויכרתם כמו שמתבאר ב"ב בראש ג' עירובין (דף ק"ט), ומה שמתבאר בספרא ואל לא יכנס לעשות קריעת תלמוד למען אך לא יהיה כל כניסה שלא לעבודה והפס' ע' שמתקיים שיהיה נכנס אל הכבוד שלא ללמד ה"ה

נראה לי שהגון דגברי הרב שפסוק זה על להנעם לנצל מוס אפילו הניחה ב"ה, ורביה מפרק הגרסיין (דף ע"ב) דקאמר ויזקק והכלל וכו' עד האבדו זה הכלל והמטיב את כהנים אין מייבין עליהם ולא משום שומעיה וזה משום מחוסר נדיים ולא משום כהן ימים ורגלים, ומדלא קאמר משום בעל מוס וימי מ"ט בעל מוס המטיב את הכבוד שהיה בהיכל חייב זה משום שאסור להכנס שם אפילו בלא עבודה. ומה שם הכבוד (מ"ט) דלמיתא ריקנית לא מייבין שיעו בלא כהן ימים ורגלים כמו שפירשם שם מלבוש, וגם כהן ימים כהן ימים כמו שהביאו מהאוסהא דלנים שחייבים אף לומר לביא ריקנית שאמר בהם אמר שמיני הגוף לפי ר' אליעזר לפי נכספי בין הכהנים והמזבח שלא ריון ימים אמר לו הפעולה אפילו כהן גדול פולטין את מומו בניאין ה"ה שלא מלאך בעל הפול, ופירשו האוסהא בעל הפול כמו אין פולין, אפי' כהן הכנס המזבח ונדק, ומה שפירש הרמב"ן (א) כסוק זה לך אל הכבוד לפיין עבודה ואפי' כי כספא לגיבו שיהיה, ל"ל כי תמאמר הכבוד יש להבין שאין נכנסים כסוק זה עבודה רק כניסה בלבד ומקדמא בהם ח"ל ח"ל ולאחר מזה כהני אומר אל המזבח שכל כהן לעבודה יהיה אסור אל הכבוד שמיני כהן לעבודה לא יהיה אסור וכו', ופירוט היה כהן דוקא לעבודה היה לו למען פולין נכנס מזה הימין אומר לעבודה דוקא לכל הכבוד שמיני מקריב כי אם מה וכו' ולא למען מפני שהוא פטר לעבודה או אינו כהן לעבודה כי מה לו נכנסו המזבח מלאך שגדע פלוי נכנסים משה. ורביה האר"ם הביא מהספרי (ב) שאומר ומה בעל מוס שלא עמו בו מיהא לא עמו בו אלא עבודה, ל"ל שהא בקר עומה שיהיה לא אסור לו הכבוד לא אלא עבודה כהנה משום שאין ליסור רק כעבודה אבל אסור לא עמו בו דמשתה דקום מיהא אפי' כי מדי שיפוד אבל לא כניסה בלבד קא עבר. ומה שפירש עוד (ג) כי איסור הכניסה שמיני כה"ק דלנים כהן דרכין, לפי אומר שהוא כהן הכבוד, ומה שהשוויו לכהנים שם בעל מוס מזה פלוי כהנה הוא לפי שמתעב ערעם במקום היה כלכה למשה מטיב כדליתא בגמרא ומה כן לפי פשה דפירש ודתי לאו דבעל מוס דהק"ל דתיי פשה ודתי לא הפשה שאין בו כרת כדליתא גריס פ"ק דיבמות (דף ה"ג). (ד) וגם מה שטו נכנסים להקנין הכנס הוא לפי שפסוק כתיב

מצות סח שהזוהירו ומאבדו בתי עבודת האל ומאבדו ספרי הכבואה, שלא נמחוק את השמות הנכבדים והדומה לזה, ולשון אזהרה בזה הענין הוא אמרו לא תעשון כן לה' אלהיכם אחר שקדם הציוי לאבד ע"ו ולמחות את שמה ולהרוס בתייה ומזבחותיה כלם ובאה האזהרה לא תעשון כן לה', וכל מי שעבר על דבר זה כגון שהרס דבר מן התיכל והמזבח והדומה לזה או שימחה שם משמות ה' לוקה ואזהרתיה מהבא ואבדתם את שמם וכו' לא תעשון כן לה'. וכבר התבאר משפטי מצוה זו ברביעי משבועות. (ראש חגי, שם פ"ז):

מצוה סז שהזוהירו מעוזב הלוי על עין ללון כדי שלא יהודיש מזה פרסום ברכת השם בהתבוננות כשנראה שאנחנו לא נתלה וזלת מנדה ועובר ע"ו כמו שבא את ה' הוא מנדה, והאזהרה מלאו זה לא תלין נבלתו על העץ. ולשון ספרי לא תלין נבלתו זו מצות לא תעשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בששי מסנהדרין (פי מלא, סלטת סנסדרין פט"ו):

מצוה סז שהזוהירו מהתעצל בשמירת המקדש ומלכת סביבו תמיד כל הלילה, והוא אמרו יתעלה ושמרתם את משמרת הקדש. וכבר התבאר במצוה כ"ב שצוה עשה ששמירת מקדש ולכת סביבו מצות עשה, וכן נבאר הנה שבטול זה הוא מצות לא תעשה. ולשון טכילהא ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר שמרתם את משמרת הקדש. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בראש תמיד ומדות. (ויקרא קמ"ט, גימ' סמיחיה פ"ט):

מצוה סח שהזוהירו ואפילו ביום הכפורים אלא בעת הירועה מעבודה, וכן כל כהן מזהר מהכנס להיכל גם כן וזולתי בשעת העבודה. ויהיה פירוש ענין האזהרה שכל כהן לא יכנס במקום שאפשר לו ליכנס אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיום בחוץ. ומי שעבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת עבודה אם נכנס לקדש הקדשים חייב מיתה ואם נכנס בהיכל חייב מלקות. ולשון ספרי ואל יבא בכל עת זה יום הכפורים, אל הקדש לרבות שאר ימות השנה, מבית לפרכת להזוהיר על כל הבית, יכול במיתה תלמוד לומר אל פני הכפורת וכו' הא כיצד אל פני הכפורת במיתה אבל שאר הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (דף כ"ז) אמרו בפירוש על ההיכל בארבעים. (אחרימות, סלטת ביאת המקדש פ"ג):

מצוה סט שהזוהירו כהן בעל מוס מהכנס למקדש, רוצה לומר (ס"א בין) המזבח ובין האולם והמזבח וההיכל. והוא אמרו אך אל הפרכת לא יבא. וכבר התבאר בסוף שהרות (כ"ג) שבין האולם והמזבח עם כל ההיכל נאסרה כניסתו על בעלי מומין ופרועי ראש. וכבר התבאר גם כן בספרי ששני לאוין אלו הן אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יבא יספיק אחד מהם בלתי האחר וששניהם יחד להשלמת הדין בענין אחד, והוא הנבלת המקום האסור עליהם ליכנס בו. וכל זמן שיכנס אחד מהם לפנים מן המזבח שלא לעבוד לוקה. (אמור אל סכסכים, שם פ"ז):

לכ שמו

נכנסין מבין האולם והמזבח אינו מן גמ' אלא משום מדריסו מ'. וזו ג' מהמקום האר"י שבה סוף פ"א מהל' בואם במקדש נעשים מהמזבח ומלוח דרבין חזין מן מלקות ולא יוסף ע"כ. ומה ריבא דמתני' מוכחא טפי כהנה"כ ורביה דלמיתא מדלתיא קא אמר לא מיתב ולא מדרבין ושמיא דקרא נמי כהנה"כ משמע דלי אין כהנים כהנה"כ אלא כהנה"כ אפי' לא יעבוד ולא יהלל כהנה"כ מלי לא יבא ולא יהלל דלי שאין עבודה בלתי כהנה"כ אלא כהנה"כ אפי' לא יעבוד ולא יהלל מייבין לים אלא ודלי לא יבא כלל אפי' שלא לעבוד קאמר ומה שמתר ואל יהלל שישוה ובה לא יבא לעבוד ולהלל עבודה ומה כן משמע מהשם פוסק גללו מה"מ. ומד חזיק ביה לקני' (יש ס"ג): כ"ב עוד וכבר אמרו כה"מ טיבס כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם למזבח כדי ללכת בערעם שפירשו להם ליסור כניסה של דבריכם משום מלוח כהנים ככל"ל וזו גם היתה פירשו

זה לציב

ספר

החינוך

על התורה

חלק שלישי

אמ"ח 1234567

מאת רבן של ישראל, מאור הגולה, מופלא שבסנהדרין, רבינו אהרן נשיא הלויים מברצלונה ז"ל המכונה בשם הראיה.

כ"ל

כל התרי"ג מצות עם שרשי כל ההלכות והחקים והמשפטים מתורתנו הכתובה והמסורה, אשר הוב קדוש הוא לכל איש ישראל לידע אותם ולקיימם ברות טהרה, ועם פעמים אמתים על כל מצוה ומצוה הנאמרים במועצות ודעת וחכמה יתירה, ומלא אהבת ה' ודעות אמתיות הנובעות ממקור מים חיים ואמונה זכה וברורה, ורצוף בתוכו מדות יקרות ומופלאות הנחמדות מזהב ומפז רב וכל אבן יקרה.

הספר הנפלא הזה אשר אין דוגמתו כמעט בכל הספרים הקדושים שהבחי הקדמונים ז"ל, הוא שנה לכל נפש גם דבעלי סתור וקנין, וכל איש לפי ערכו ימצא בו דברי חפץ, ומפני שער כה היה כספר התתום מסיבות המכוארות בפתחת הספר, ורבים ראו כן תמהו על ספר יקר כזה שיהיה כסתום לפני כל רואיו.

לכן גרפם כעת עם פירוש מספיק

הנקרא בשם

מנחת יצחק

פיעטרקוב

ברפוס החדש של ר' חנוך העניף פאלמאן נ"י

שנת ע"ת ר"ק

ראה אנכי

יש בה י"ז מצות עשה. ולי"ח מצות לא תעשה:

תל"ו) שנצטוונו לאבד בתי העבודות אליהם כולם בכל מיני איבוד בשברון בשריפה בהריכה ובכריתה כל מין כמה שראוי לו כלומר כמה שיהיה יותר משחית וממחר בחרבנו והכונה שלא נניח רושם לע"א ועל זה נאמר אבד תאבדון את כל המקומות וגו' ונאמר ג"כ כי אם כה וגו' מזבחותיהם תתצון וגו' ואמר עוד ונתצתם והראיה שזה מצות עשה מה שאמרו בסנהדרין (צ' א') בע"א מאי מצות עשה איכא כלומר לאבדה תרגמא רב חסדא ונתצתם וגו'. ולשון ספרי מנין אתה אומר שאם קצין אשירה והחליפה אפילו עשר פעמים שתייב אדם לקוצצה תל אבד תאבדון וגו' ונאמר שם עוד ואבדתם את שמם מן המקום ההוא בארץ ישראל אתה מצווה לרדוף אחריהם ואי אתה מצווה לרדוף אחריהם בח"ל: משרשי המצוה למחות שם ע"א וכל זכרה מן העולם ודיניה כלולים בפשט הכתוב (ושם): ונוהגת בזכרים ונקבות בכל מקום ובכל זמן שמצוה עלינו לאבד שם ע"א אם יש כה בדינו אבל אין אנו חייבים לרדוף אחריה לאבדה אלא בארץ ישראל בזמן שדינו תקיפה על עובדיה והעובר על זה ולא אבדה כל זמן שיש סיפק בידו במל עשה זה:

תל"ז) שלא נאבד ונמחה הרברים ששם הקב"ה נקרא עליהם כגון בית המקדש וספרי הקודש ושמותיו היקרים ב"ה ועל זה נאמר לא תעשון כן לה' אלהיכם אתר שקדם המצוה לאבד ע"א ולמחות שמה ולהרוס בתיה ומזבחותיה כולם מנע ואמר לא תעשון כן לה' אלהיכם. ובסוף מסכת מכות (כ"ב א') אמרו ז"ל מי ששרף עצי הקדש לוקה ואזהרתיה מואבדתם את שמם לא תעשון כן וכמו כן אמרו שם שהמוחק את השם לוקה ואזהרתיה מזה הכתוב בעצמו: שורש המצוה נגלה כי בגשת בני ישראל אל הקודש באימה ברתת ובזיע מתוך כך יכניסו בלבבם הפחד והיראה גדולה אל השם ב"ה: מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל (שבועות ל"ה א') ששבעה שמות הם באיסור לאו זה ואלו הם של יוד ה"א וי"ו ה"א שיקראו אותו חכמים שם המפורש וכן השם שנכתב אלף דל"ת נו"ן יוד ואלו ואלוה ואלהים ושדי וצבאות. (א) ועוד אמרו ז"ל היות שכל אות שנמפל לשם מלפניו מותר למחקם כגון למ"ד מלה' ב"ת מבאלהים אבל הנמפל לשם מאחריו כגון כ' של אלהיך ומ"ם של אלהיכם וכיוצא בה אין נמחקין מפני שהשם מקדשם. והכותב אל מאלהים וי"ה מיהו"ה אינו נמחק מפני שאלו הם שמות בפני עצמן אבל הכותב ש"ד משדי וצ"ב מצבאות הרי זה נמחק ושאר הכנויים שמשבחים בהם הש"י כגון רחום וחנון גדול גבור וגורא וכיוצא בהם הרי הם כשאר כתבי הקודש שמותר למחקם לצורך שום דבר (ב) ומה שאמרו ז"ל שכל כתבי הקדש ופירושיהם בכלל איסור זה הוא מדברי סופרים שאסור לאבדם

מנחת יצחק

(א) ועוד אמרו ז"ל כו' עד הרי הם כשאר כתבי הקודש שמותר למחקם לצורך שום דבר, כל זה איתא בשבועות שם בדף ל"ה א' וב' בצרייות, (ב) ומה שאמרו ז"ל שכל כתבי הקדש ופירושיהם בכלל איסור זה הוא כו', צפ"ו ממסכת סופרים הלכה א' איתא בזה"ל דברי חכמים כדרכונות כולם ניתנו מרועה אחד ורועה אחד אמרן וכולן מליין אותן מפני הדליקה וספר הגדהא אע"פ שלא ניתן לכתוב אפ"ה מליין אותן מפני הדליקה מה טעם עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"כ, וזהו כמו דאיתא בגיטין דף ס' א' בגמרא דר' יוחנן ור"ל מעייני בספרא דאגדתא בשפתא והא לא ניתן לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך, וק' כתבו הסוס' ז"ל בשבת דף קט"ו א' דגיה אליבא דמ"ד וז"ל והשתא ספרים שלנו מליין דיתנו לקרות בהן משום עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרינן בהקקין עכ"ל וכ"כ גם שאל הפוסקים וממילא

ולשורפם (ג) וכל זה שאמרנו בשכתבן ישראל אבל כתבן מין ישראל שורפין הכל ומצוה לשורפן שלא להניחם שם למינין ולכל מעשיהם (ד) אבל עו"ג שכתב השם גונזין אותו (ה) ומה שאמרנו שכל השמות האמורין באברהם בענין המלאכים שבאו אליו קדש והאמורים בלשם חול חוץ מאחד אל נא אדוני הנה נא מצא עבדך חן בעיניך וכל השמות האמורים בנבעת בנימין קדש וכל האמורים במיכה מהם חול ומהם קדש אל חול יה קדש חוץ מאי שהוא אל והוא קדש כל ימי היות בית האל בשילה וכל האמורים בנבות קודש. כל שלמה האמור בשיר השירים קודש והוא כשאר הכנויין חוץ מאחד האלף לך שלמה כל מלכיא האמורין בדניאל חול חוץ מאחד את מלכא מלך מלכיא והרי הוא כשאר הכנויים ויתר פרטיה במסכת שבועות: ונוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות והעובר על זה ומחק אפי' אות אחת משבעה השמות שזכרנו חייב מלקות (ו) ואם סתר אות מן האותיות הנטפלות לאחריהן היו מכין אותו מכת מרדות וכן הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן האבן ההיכל ומשאר העזרה חייב מלקות:

תלח) שכל מי שנדר או התנדב שום קרבן למזבח או שום דבר לבדק הבית בתוך השנה שיביא אותו ברנל שפגע בו ראשון אחר נדרו שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה עולותיכם וגו' (א) ונדריכם זהו נדר כלומר דאמר הרי עלי קרבן ולעולם חייב באחריותו עד שיקרב אותו ונדבותיכם זו נדבה כגון דאמר הרי זו עולה ואם נאבדה אינו חייב באחריותה (ב) ואמרו בספרי ובאת שמה והבאתם שמה לקבעם חובה להביאם ברנל ראשון וכן משמעות הכתוב מיד שתבוא שמה דהיינו רנל ראשון והבאת הקרבן: משרשי המצוה לפי שאין ראוי לו לאדם שיתעצל במה שנדר לעשות מצוה כידוע בין בני אדם שזהירים הרבה במה שיש להם לעשות במצות מלכי ארץ כל שכן מצות מלך מלכי המלכים הקב"ה ומ"מ לא תטריחנו התורה לעלות מיד פן ימנעו בנ"א מנדרים ונדבות אבל ברנל שיש להם לעלות שם יזהירם לשלם נדרם ולענין לעבור עליהם בכל תאחר אינו אלא עד ג' רגלים וכמו שנכתוב ב"ה בסדר כי תצא במצות קיום מוצא שפתים: מדיני המצוה כגון מה שאמרו ז"ל בספרי ובאת שמה והבאתם שמה לא נאמר אלא לקבעם חובה שיובאו ברנל ראשון שפגע בו ושם אמרו אינו עובר עליו בכל תאחר עד שיעברו עליו ג' רגלים אבל מ"מ מכיון שעבר רנל ולא הביאו עובר בעשה וכן אמר רבא בגמ' דראש השנה (ו' א') בפירוש ויתר פרטיה שם בראש השנה: ונוהגת מצוה זו בזמן הבית שאז לנו רשות לעשות נדרים ונדבות והיה לנו מקום להקריב אבל בזמן הזה אמרו ז"ל (יומא פ"א א' ג') ועוד ג' פעמים) שאין מקדישין וכענין שכתבתי בסדר אם בחקותי ואפילו

מנחת יצחק

ומחילא לחסור לאחד ולשורפם, (ג) וכ"ז שאמרנו בשכתבן ישראל אבל כתבן מין ישראל שורפין הכל כו', כן איתא בשבת פ"ג דף קמ"א א' בדרייתא, (ד) אבל עו"ג שכתב השם גונזין אותו, כן איתא בניסין דף מ"ה ב' בגמרא נקטינן ס"ת שכתבו מין ישראל כתבו עו"ג יגנו, (ה) ומה שאמרנו שכל השמות האמורין באברהם בענין המלאכים שבאו אליו קדש כו' עד חוץ מאחד את מלכא מלך מלכיא והרי הוא כשאר הכנויים, כל זה מבואר בשבועות פ"ג דף ל"ה ב' בדרייתא ועיי"ש, (ו) ואם סתר אות מן האותיות הנטפלות לאחריהן מכין אותו מכת מרדות, נראה קצת דכיון דמ"ק פ"ג דבבב"א ס"ל דגם הטפל לשם מאחריו נמחק ול"ה כזה שם איסור ע"כ אע"ג דאחרים פליגי עליה וס"ל דלאחריו חינו נמחק והלכתא כוותיהו וכמו שאמר רב סוכא פ"ג דבבב"א פ"ג ד' י"ג ל"ג לומר דגם אחרים לא אסרי אלא מדרכבן ולא מדאורייתא דאפשי פלוגתא לא מפשינן וכמו שידוע:

(א) ונדריכם זהו נדר כו' ולעולם חייב באחריותו עד שיקרב אותו ונדבותיכם זו נדבה כו' ואם נאבדה אינו חייב באחריותה, כן איתא בפ"א דקנין משנה א', (ב) ואמרו בספרי כו', כן הוא פ"ג דבבב"א פ"ג ד' י"ג ל"ג לומר דגם אחרים לא אסרי אלא מדרכבן ולא מדאורייתא קיינו

ספר

מצות השם

איזר החכמה

פולל

תרי"ג מצות כסדר התורה

ויתר ענינים המבוארים בשער השני

זאת כבוד הרב הגדול בתורה צדיק תמים ועניו צנא מלא
כפרא מהו' ברוך וזלה"ה בה"ה מהו' צבי הירש ז"ל
מק"ק סקאהל הנקרא ר' ברוך בענטשער.

מח"מ 1234567

נדפס ע"י ר' אליהו יעבץ נ"י מסודאלק בן כמנח סרג
ר' יהודא ליב יעבץ זנ"ס, מנחתו כבוד בירושלים ח"ו צ"ב :

ווארשא

כדמוס הרבני מהו' נתן שריפטניסער נ"י
שנת תרל"ו לס"ק

МИЦВАСЪ ГАШЕМЪ

т. о. Заповѣди Божіи.

ВАРШВА 1875

въ Типографіи Н. Шрифтгиссера

улица Налевки № 2242

השם יתברך. הוא וצו מדבק והוא מעון לשכינה. ונואג כל מקום וכל זמן
 בזכרים ונקבות:

תלו (קשה) מ"ע לישבע באמת בשמו יתברך שנא'
 ובשמו תשבע. כפנתחייב פנועה צב"ד.
 (והראב"ד כתב בשם הגאונים שכתלו שנועה בשם מפני גודל
 עונשו). ואסור לישבע בדבר אחר עם שמו יתברך שהמשתף עם
 שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם. ומומר לישבע על המטה
 כדי לזרז עולמו שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי לדקך.
 ונוהג בצ"מ ובכ"ז בזו"ג:

נדריס דף מ'. סנאדרין
 ס"ג. תמורס דף ג'.
 סס"ד הלכות שנועות
 סי"א. סס"מ מ"ע ו'
 ורמב"ן משיג. סמ"ג
 עשין קכ"ג. י"ד סימן
 רל"ו. סמ"ק סי' ק"ח:

ראה י"ז מ"ע. ל"ז מל"ח.

תלו (קפו) מ"ע לאבר ע"ז ומשמישיה שנאמר אבר
 תאברון את כל המקומות וגו' כי אם כה
 תעשו להם את מובחותם תתוצון וגו'. ולא יניח רושם
 ייחס. בארץ ישראל מנוה לרדוף אחריה ולשרסה. ונח"ל ח"ס
 לרדוף אחריה אלא כל מקום אשר נכבש נאבד הע"ז ממקום
 ההוא שנאמר ואבדתם את שם מן המקום ההוא. ונוהג בזכרים
 ונקבות:

ע"ז מ"ס. סס"ד הל'
 ע"ז פ"ז. סס"מ מ"ע
 קפ"ס. סמ"ג עשין י"ד.
 יו"ד סי' קמ"ז. סמ"ק
 סי' ל"ז מנכ ו' מלות
 עשה באבוד ע"ז
 מספוקים אלו:

תרת [רינג] מל"ח שלא לאבר שום דבר קדוש ולא
 למחוק שום שם משמות הקדושים שנא'
 לא תעשה כן לה' אלהיכם. ז' שמות הן שאינן נמחקין.
 יה"ה. אדני". ח"ל. אלו"ה. אלהי"ם. שד"י. נבאו"ת. המוחק
 חזי' אות אחת מחלו השמות* לוקה. והמוחק אוחיות הנטפלות
 לשם מאחריו כגון ק' דאלהי"ך כ"ס דאלהיב"ס מכין אותו מכות מרדות. כלי שכתוב
 עליו שם קולן את מקום השם וגו'. ואם כתוב שם על מתכת והחיק לוקה. כחזי
 קדש ופירושיהן שכתבן ישראל בקדושה המאבדן מכין אותו מכות מרדות. ואם כתבן
 אפיקורוס שורפין אותו עם האזכריות שבהן. הסותר אפי' אבן אחת דרך השחתה
 מן המזבח והיכל ועזרה לוקה. וכן אסור לכסור ולאבד שום דבר קדושה. ונוהג
 בצ"מ ובכ"ז בזו"ג:

שבת קט"ז. מכות כ"ב
 שנועות ל"ה. מנחות
 ל'. סס"ד ה' יסודי
 חורה ס"ז. סס"מ ל"ח
 ס"ס:

תרט (קפו) מ"ע להביא כל קרבנות חובה ונדבה לבית
 המקדש ברגל ראשון שפגע בו שנאמר
 ובאתם שמה והבאתם שמה עולותיכם וגו' ונדריכם
 ונדבותיכם (עין סי' תקע"ד). ונוהג בזמן הבית בזכרים**
 ונקבות:

ר"ה דף ו'. סס"ד ה'
 מע"ק פי"ד. סס"מ
 מ"ע ס"ג. סמ"ג עשין
 קס"ו:

תמ תמא [רינג] מל"ח שלא להעלות דבר מקרבנות
 חוץ לעזרה שנא' רק השטר לך פן תעלה
 עולותיך

* כתב ח"ל מאלהים וי"ה מהו"ה אינו נמחק ואם לא כתב רק שד"מ משד"י נמחק:
 ** יש מקום לדון דהוי מ"ע שהזמ"ג זכרמ"ס סו"ד אינו מבוחר רק כ"ח איכא בנשים, וכן
 כחניך לא ביאר והם הדין כן היום מיושב קושיה בת"ס סי' י"ב ברש"י בינה י"ט ע"כ דמשכחת
 בנשים אמנם מסתבר כמחנה טאיל ונביאה תליא בשם שמחייבת בביאה מחייבת סכאס :

א"ח סי' קנ"א קנ"ב קנ"ג

ואכתיו פש גבן דלמי הכלל המסור בידמו הכא דעת מרן כיש מתירין וכמ"ש בכרכי יוסף - ואילו מרן סי' קנ"ד רין ט' כתב המתנדבים וכו' אמור להניחו בס"ת אחר ויש מתירין ושרש הדין הוא כב' משם תשובת הרשב"א דאמר להניחו בספר תורה אחר דבעינן עליונות וכתב מרן בכדק הבית ולפי חס"ל סי' קנ"ג בשם רבינו יונה דבעינן קניטין לקולא ולא בעינן עליונות אפי' המכחי' בכתיב ואח"ך מקדישים מותר להניחו בס"ת אחר עכ"ל:

וין אחת מן ההלכות המוכח מינה כמ"ש הרב כהנ"ג בכלליו דמרן חיבר ש"ע אחר שחיבר ברוך הבית דוח שכתב בס' קנ"ד בש"ע דין ט' הנה' ויש מתירין ניהוין אכן חלק נינהו המתירין דהא בבית יוסף לא הוכיח מרן דאין אלא דר"ב אחר הוא הרשב"א ושם לא הביא חולק.

אלא מוכח דמ"ש מרן ויש מתירין כיון על מ"ש בכדק הבית והוא סברת רבינו יונה ודעמיה - ומה מוכח דסבר מרן דרבינו יונה מתיר אף לכתחילה דאי בדיעבד דוקא שרי רבינו יונה ולכתחילה אסור א"כ מ"ל דרבינו יונה חולק על הרשב"א אימא דגם הוא אסור הכא דהוי לכתחילה ואין כאן דיעבד אלא נראה דעת מרן דרבינו יונה שרי אף לכתחילה וזה הפך ממה שהסכמתי בכרכי יוסף דגם מרן מודה דדיעבד פליגי ע"ש:

ולכר הדברות ולכל האמירות קשה על מרן דהכא ברין זה כתבה בלשון יש אומרין ויש מתירין דמוכח דעתו כמתירין כאמור כאשר בלוי וידוע דרעתו כסברא שכותב בסוף כמ"ש האחרונים וכתו שכתבם בענינותו בכמה דוכתי - וכה"ה דסי' קנ"ד סתם לאסור כהרשב"א ושוכ כתב ויש מתירין ומוכח דרעתו לאסור כסכר'א שכתב בסתם וגם לפי מה שזכרנו בענינותם ב"ד סי' כ"ה סוף אות ד' לרעת הרב כנסת הגדולה דקרי לאופי זה לא הכריע היינו שסבר דיש לחוש לסכרת החולק אבל לכל הדברות דעתו של מרן דעת עליון נוטה מאד להלכה כאותה הסברא שכתב בסתם וזה פשוט - וכמאלו דבריו בסותרין זה את זה ח"ו - ואפשר לישב דעת מרן דהוא ז"ל סבר דרבינו יונה שרי אף לכתחילה דהכי בריר' ליה מרכיז מהר"א אבוהם הנסתרים מפנינו - והוא ז"ל הכריע מדעתו היחובה ועשה פשר דבר דביעבד שרי לנקות כיוצא בה וכמ"ש ברין זה דאורי' בדיעבד ולהכי כתב יש מתירין בסוף דאע"ג דאיונה שרו לכתחילה הוא ז"ל סמך עליונה דדיעבד דוקא אבל כה"ה דסי' קנ"ד דלא שייך דיעבד והוי כלכתחילה סתם כדעת האוסרין:

ורענין הלכה נראה דהגם דמרן סבר לכתחילה פליגי כיון דאפשר לקרב הדעות ולומר דביעבד פליגי אבל לכתחילה גם הטור ורבינו יונה אסרי כמ"ש הרב בית חרש וכן נראה מדרכי הרב המאירי שלא כתב לא דביעבד יש מתירין - נכון הדבר לומר דלכתחילה כ"ע מודו לאסור וכפי זה ברין דסימן קנ"ד ודאי נקטינן כהרשב"א דאין שם דיעבד והוי לכתחילה ואפשר דכ"ע מודו לאסור בזה שלא כדרכי מרן בכדק הבית - ומהגם דכן נראה דעת מרן עצמו הא דרייה' להכריע כמאי דכתבי' בענינותין ליתובי הני תרי פסקי - ועלם בדינו דברין זה דיעבד יש להתיר וכדקטסה מרן בדיעבד וכן הסכים הרב המאירי - והגם שכתבנו דברין סי' קנ"ד יש לאסור אם נהנו באיזה עיר בהה"י דסי' קנ"ד להתיר אף בגלילותו שקבלנו הוראות מרן אין למחית בירם מטעם מור"ם שם בהגהה דהוי כלב ב"ד מתנה עליון ודוק:

ב דין ה' - אם נבטו מעות לבנות וכו' עת"ש הרב באר יעקב דף י"ג ע"כ:

לחרכ שירי כהנ"ג שהעיר בזה וכתב דט"ם הוא ע"ש - ואתה תראה בס"מ וקניעה שכתב דכלי טמא אשתמיטתי' למחר"ם משנה שלמה פ' כ"ז העיר רב"ה שחרכ אין שוטחין על גבה פירו' ע"ש תימה עליו שכתב כן על חד מרבוואתא קמאי מהר"ם בר ברוך - ומה שנראה בזה דמהר"ם סבר דלשטוח פירות הוא תשמיש של בויזין - וזה עיקר כונתי במ"ש בענינותי בכרכי יוסף כזה דהיא דהירושלמי דר' יוחנן מקל לאלון נשיא דשטחין בדריהון על אוריא דבי מדרשא והא דתנן אין שוטחין על גבה פירות הוא תשמיש של בויזין - הגם שלשוני שם אינו מכוון - לא כיונתי אלא לחלק בין תשמיש לתשמיש - והגם דהה"כ ברישא לא אסר אלא תשמיש קבוע של גנאי סבר דהני נמי תשמיש קבוע קאמר - אך עדיין ק"ק דמהר"ם מיייתי ראיה מראשונו כל עיר שגבולתיה וכו' דסבר דמשום תשמיש נגעו בה כמ"ש בהגמ"ל פ"א משם ר"ת והר"ש בתוספותיו הבאתיו כשורכי ברכה סי' ק"ן והרב המאירי בשם חיבורי הדרפתים הבאתיו לעיל סי' ק"ן - ואמאי לא מיייתי מההיא דתנן אין שוטחין על גבה פירות ומתירושלמי הנה' - ועמ"ש עוד במר וקניעה וכשו"ת מהר"מ ש"ד:

ה' כתל של כה"כ מכוון צריך לנהוג בו כקדושת כה"כ ושלא להשתמש אף מצד החיובן ולא לנתן ממנו - הרב שאלת יעבד כ"ב סי' כ"ד - וע"ש מ"ש כדומה שכתב כה"כ היה משמש לכתל בית א' שאינו פתוח לכה"כ ומה שחקר בזה ע"ש וסי' כ"ה:

סימן קנ"ב

א' דין א' - אלא בונים אחרת תחילה וכו' - אם כה"כ מושכרת תהא אסור להניח ער שיכרו אחרת תחילה - הרב אליה רבה בשם כ"ש סימן כז:

ב' הגהה ואסור לנטור דבר מכה"כ וכו' אם רוצה לנתן במקום א' שישיה גומא אפי' לצורך אסור - ט"ו סי' קנ"א - והרב אליה רבה התיר דכתב הרמב"ם פ"ו מה' יסודי התורה דהנתן מן המזבח דוקא דרך השחתה אסור וכן מוכח ברא"ם פ' ראה וכו' עכ"ד ועמ"ש בענינותי בענין זה שם בהנהוטי על הרמב"ם ובקונס' פני דוד פ' ראה ע"כ:

ג' תיבות ישנות שבה"כ שאינן ראוי' עור לתשמישן פקע קמשתם ויש לזרד דמותר לשרפם ועל צד היתר טוב יחכרום לעצים להסקה וכדמיהם יעשו תיבות חדשות אחרות כמקומה שו"ת וע' אמת להרב המפורסם מהר"ר ישמעאל הכהן נר"ו סי' כ"ב ועמ"ש בשו"ת יבין זכוכו ח"א סי' ס"ט ודמותיו לקמן סי' קנ"ג בס"ד ודוק:

סימן קנ"ג

א' דין ר' - יש אוסרין ויש מתירין כמ' הקטן בכרכי יוסף הבאתי דרכי הרב מרן אברהם ס"ק ד' וכענינותי דקרקתי בכרכי והלצתי בערו קצת ויש שם בכרכי יוסף ס"מ דף כ"ה ע"ד שישה ה' וז"ל ולא שתיק ליה ותו דהוי דעת הרמב"ם לא תבאר בבית יוסף וכן בב"ח כנ"ל:

ועתה אמת אגיד דכל מה שהלצתי בעד הרב מנ"א הוא דוחק ורואה אבי דכמעט לא ניתן ליאמר בעד הרב מנ"א - וכבר בכרכי יוסף סימתי שהוא דוחק וקיצר את הדמך:

ג' דין ו' - אכל של כרכים וכו' פ"ט כ"א י"ח
 וכו' וכו' ח"א סי ק"כ וכ"כ בש"ת בית יהודה ח"א סי' פ'
 הארוך כדמוכ' או:
 ד' מחלוקת שבו מותר להחליט בהרא"ו ועמוד'
 של ס"ת שכלה מותר ליתנם כס"ת אחר וכתב סקן
 כתב עד אכיו הרב ז"ל - ש"ת י"ח וכו' ח"א סי' ס"ה:
 ה' דין י"ז - מי שהחיל ביתו לכה"כ וכו' פ"ט
 בש"ת ור"ב אמת סי' כ"ה ע"כ:
 ו' דין י"ח - שכלי הקדש של כסף וכו' ה"ד כשיש אגרון
 רעת והקדש לחלוטין אכל אם התנה עם הנוכר
 שהוא עקרון וכו' יכול לעשות כרצונו - ארח לבריק ח"א סי'
 א':

סימן קנ"ז

א' ויחזיקו קנין וכו' אלו כרש מדרש שאלו ש"ת
 לעשות לה' הכרזת תורתך ר' פנחס ור' חלקיה בשם
 רבי יוחנן הגאון תלמידי ר' פנחס ברבי אבהו
 בענין הדין שכל ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 פ"ט ליתרה וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 פירוש הג"ק - הרי"א מיימי בארש שמוכר רמב"א ומילא פליא
 לקנות בית לתורה ואח"ך אף אם האלים עסקין עמי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 הרי"א פיר' ברית דכין ר' אבא' לו לעסקן בתורה ומזניא
 וכו' בענין הדין ק"י פליה מער ברית ולא בני בקנינות
 פ"ט ע"כ:

אכ"מ ר' אב"י להרמ"ב כ"כ לפ"א ח"א סי' סוף ברוב'
 שמי"ש כפ"א דה' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 פ"ט ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ב' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ג' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ד' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ה' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ז' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ח' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ט' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

י' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

סימן קנ"ח

א' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ב' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ג' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ד' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

ה' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'
 ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו' ח"א סי' וכו'

פני דוד

פנים לתורה רמזים פירושים הערות על התורה בסדר הפרשיות. ענינים נפרדים ציצים ופרחים מיני דשאים והיו לאותות עשה להם סימניות אחד קראתיו פני דוד כי הוא פנים מפנים שונים בדרכים חלוקים ואופנים נבדלים

מ"ח 1234567 מיני קטני"ות

ויען בושתי ונכלמתי איך אשא פניי אפי זוטרי ואראה ואפול על פניי עד שיחפקו כל חוליות זאת היתה לי שמתני פניי לפניי בישראל כפני חמה ב"ו יבא ברנה נמוקי רבינו ישעיה הראשון מטראני ז"ל וקצת מפירושי רמזי רבינו אפרים ורבינו מהר"א גרמיזא בעל הרקח וחברוהי קדישין ז"ע והמה בכת"ובים וקצת מפירושי גדולי ישראל אשר שמעתי או ראיתי בכ"י דבר בשם אומרו והיו למאורות נרות המזרחיות איכו השתא צהבו פניי על כן אמר לבי בקשו פניי דאי לא דלית חספא לא משכחת כתרי אותיות. יהא רעוא נגד פני עליון את פניך ה' אבקש יאר פניו אתנו סל"ה (לפ"ק) לעלות וליראות על אדמת הקדש ומתורתך תלמדנו אגדתא ושמעתא אתקוש הויות :

פי המדבר אדם מועט זוטרי ובסיר **היום יוסף דוד** בכמה"ר יצחק אזולאי זלה"ה מתהלך בגן עם קדישי עליונים במעונות אריות: בדפוס המשובח של החכם כמהר"ר אליעזר סעדון נ"י

(נוסח השער במהדורה הראשונה)
נדפס פה ליוורנו יע"א

נדפס מחדש בהגהה מתוקנת
פעיה"ק ירושלים תובב"א
התשי"ט

כתב על הראים דנחלף לו גברא בגברא דרש"י
 כתב בשם ר' ישמעאל וכי תעלה וכו' והוא בספרי
 בשם ר"ג בר' או דבגירסת ספרי לא היו ג'
 תנאים אלא ת"ק בלבד ובחדא בבא נקט נותן
 אבן ומוחק אות א' עכ"ל ותימא עליו שהרי
 הרא"ם הביא דברי הרמב"ן דמפורש בהם דלשון
 ספרי הוא ר"ג בר' אומר וכי תעלה וכו' גם
 הרא"ם בסוף לשונו הביא דברי הספרי דת"ק
 אמר נותן ור' ישמעאל אמר מוחק. אמנם יראה
 דכונת הרמב"ן והרא"ם הכי הוי דרש"י כתב
 בדברי ת"ק נותן ומוחק ומשם ר' ישמעאל וכי
 תעלה וכו' וקים להו להרמב"ן והרא"ם דרש"י
 מצא איזה ברייתא כלשון הזה דמייתי בפירושו
 ואין זו ברייתא דספרי. וכתב הרמב"ן עלה דר'
 ישמעאל דהביא רש"י אינו תולק אלא סמך של
 אגדה זהביא ראייה מספרי דר' ישמעאל עצמו
 קאמר מנין למוחק הרי דר' ישמעאל סבר כת"ק
 ונרגש דר' ישמעאל לא קאמר אלא מוחק וניחא
 ליה להרמב"ן דלאו במחלקת שנויה. ועל זה השיב
 הרא"ם דאיכא למימר דר"י בברייתא דמייתי
 רש"י חולק על ת"ק בנותן מטעמא דזכי תעלה
 וכו' אמנם מודה ליה במוחק והביא מהספרי דר'
 ישמעאל קאמר מנין למוחק אלמא דמודה במוחק
 אלא דפליג על ת"ק דברייתא דמייתי רש"י דקתני
 מוחק ונותן ופליג אנותן ובסוף דבריו הביא
 ברייתא דספרי דבדברי ת"ק לא הוזכר אלא נותן
 ור' ישמעאל קאמר מוחק ופירש דר' ישמעאל
 פליג את"ק דקאמר מנין לנותן וס"ל שאינה
 אזהרה אלא למוחק והביא ראייה על זה שהרי
 דברי ת"ק שבברייתא דהביא רש"י הן על המוחק
 ועל הנותן ור' ישמעאל דבריתא דהביא רש"י
 לא חלק אלא על נותן ומוכח דבמחלקת שנויה
 שלא כדברי הרמב"ן. זה כתבתי זה לי יותר מל'
 שנה בס"ד :

ומן האמור תשובה מוצאת למ"ש הרב דינא
 דחיי ריש לאוין ג' וז"ל זעוד נראה
 מדברי הרא"ם דת"ק סובר שבא להזהיר על
 שניהם על מוחק ועל נותן ולא ידעתי מהיכא יצא
 זה מה שת"ק לא אמר אלא מנין לנותן וכו' ושמא
 כד היה בגירסתו עכ"ל ולפי מ"ש הדבר מבואר

(לב) א"נ אפשר במ"ש רש"י ותוס' קמא דף ט'
 דהדור מצוה יותר משליש משל
 הקב"ה היינו שאוכל פירות בעה"ז וזה רמוז נתון
 תתן הכפל לרמוז שיהיה בהדור וחיובו על דרך
 שאמרו חכמי א"ה שהנתינה מהר הוי כנותן פעמי'
 ועל דרך זה רמוז נתון תתן שיהיה בהדור וחיובו
 וכיוצא. ותרויח כי לא ירע לבבך בתתך לו
 באומרך אני מבזבו ממוני ואין נחת לאכול
 מצדקותי בעה"ז דשכר מצות בהאי עלמא ליכא
 כי בגלל הדבר הזה דייקא דהיינו חיובו והדור
 הזה מכלל דאיכא אחריתי הוא גוף המצוה. יברכך
 ה' אלהיך בכל מעשך בעה"ז דאוכל פירות על
 הדור וחיובו המצוה כמדובר :

יוד) איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר
 נתן לך אפשר לפרש במאי דק"ל
 האומר לאשה תן לי מנה ואקדש אני לך אם הוא
 אדם חשוב מקודשת דלקיחת אדם חשוב שמה
 נתינה כמ"ש פ"ק דקידושין ומבואר באה"ע סוף
 סי' ז"ך ואם זהו באדם חשוב הדברים ק"ו על
 אחת כמה וכמה במה שנותן האדם להקב"ה דודאי
 שמה נתינה מה שכב יכול הוא לוקח מהאדם קרבן
 וכיוצא וז"ש שלש פעמים בשנה וכו' ולא יראו
 פני ריקם איש כמתנת ידו וזה שאתם נותנים
 לפי האמת הוא לקיחה כאלו הוא יתברך נותן
 לכם וז"ש כברכת ה"א אשר נתן לך דלקיחתו
 כב יכול הוא חשוב נתינה אשר נתן לך ודוק:
 ועוד אפשר לומר דיש מי שהוא נדיב ובעסקי
 ביתו ועניניו הוא מפזר יותר מיכולתו וכיון
 דכן דרכו במיליה דידיה בה יעשה גם לה' ועל
 זה אמר איש כמתנת ידו ר"ל כפי מנהגו ודרכו
 אף שלפי האמת כפי כחו וממונו אינו חייב אלא
 מעט מ"מ מאחר שהוא רגיל תמיד כן יעשה לכב
 יכול והיינו דקאמר כמתנת ידו. וכלפי מי שהוא
 כילי ומצמצם מאד בכל עניניו לז"א כברכת ה'
 אלהיך דכלפי מעלה צריך שיהיה ותרן כראוי
 לו לפי ממונו וז"ש כברכת ה' וכו' :

יא) לא תעשון כן לה' אלהיכם. פירש"י אזהרה
 למוחק את השם ולנותן אבן מהמזבח
 וכו' והרא"ם הביא דברי הרמב"ן והוא השיב
 עליו הלא בספרתו באורך. והרב נחלת יעקב

חבלה בחיצוניותו. ושתיים אלה אי אפשר כי אם בשמירת שבת כי אז יזכה לניצוץ שכינה על נשמה דאצילות. גם צריך זמן רב לקיים מצות באברים שחטא ומי יזכור כל חטאותיו אמנם שמירת שבת שקול ככל המצות והוי כקיים מצות חבילות זהו תורף דברי הרב החסיד הנז' עש"ב:

ובזה יובן מאמרם ז"ל כשעלה משה למרום עלה לרקיע ז' התחילו לקרות ויכלו ולספר בשבחה של תשובה ויש להבין מה ענין ויכלו לתשובה וחץ מדרכנו אפשר במ"ש ז"ל דבאמירת ויכלו אנו מעידים שהקב"ה ברא העולם ואם הוא רשע פסול לעדות ולכן צריך להרהר בתשו' טרם אמירת ויכלו ואז נעשה כשר ומוזה ניכר כח התשובה כי כמו רגע נעשה צדיק כמ"ש בפ"ב דקי' על מנת שאני צדיק גמור ה"ז מקודשת שמא הרהר תשו' וזהו שאו' ויכלו ולספר כח התשובה כנלמד מאמירת ויכלו שהוא להעיד ועד רשע פסול ובהרהור תשו' סגי:

אמנם עפ"י האמור יש לפרש כי התשובה לא תכון אלא כשיתקן פנימיותו וחיצוניותו ואי אפשר כי אם ע"י שמירת שבת ואפשר כי באמירת ג' ויכלו אחד בערבית ואחד קודם ברכת מעין ז' ואחד בקידוש נתקנים גר"ן ונטהרים בשרות ניצוץ שכינה בנר"ן שלו וגם שמירת שבת בכל המצות ומטהר תיצוניותו ולכן היו או' ומספרים כח התשו' דע"י שמירת שבת יגדל נא כח התשובה ואם לאו עדין הוא מבחוק. ובהכי ניחא מאמרם בב"ד ע"פ ויצא קין שאמר אדה"ר כ"כ כח התשובה פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת גם אמרו בתנחומא וישם ה' לקין אות שבת מסר לו והני בי תרי צריכים ביאור אמנם עפ"י מה שכתב הרב הנז' ניחא דהתשובה לא תכון אלא בשמירת שבת ולזה קין שעשה תשו' אות שבת מסר לו ואדה"ר אמר מזמור שיר ליום השבת כי עי"ז התשובה שלימה. וזהו לטהר גופו ונשמתו מבית ומחוץ ועדין צריך לתקן מה שהיה בחטאתו מפריד אלוף וע"י הצדקה מיחד קבה"ו כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל וז"ש בשני דברים מתחטאים ישראל דייקא מטהרים שיהיה תשובה שלימה א' שבת לתקן גופו ונר"ן וב' ליחד קבה"ו

דהרא"ם קאי על לשון הברייתא דמייתי רש"י דת"ק אמר תרויהו. ולא על בריתא דספרי דודאי ת"ק דהתם לא הזכיר אלא נותן. ומ"ש הרב ושמא כך היה בגירסתו הוא דבר קשה שהרי הרא"ם בסיום הלשון מייתי ברייתא דספרי כמות ¹²³⁴⁵⁶⁷ה"ח"ה שהיא לפנינו:

ועתה ראיתי למהר"ר תם בשו"ת אהלי תם אשר בס' תמת ישרים סימן קע"ד שכתב וז"ל טען מהרא"ם ואמר שאין ראיתו ראיה דאע"ג דאטכחן דרבי ישמעאל במקום א' אמר וכי תעלה ובמקום אחר אמר אזהרה למוחק לא יחויב שלא יהיה חולק על האומר דהוי אזהרה לנותן עכ"ל הרי מוכח כדכתבין בעניותין דהרא"ם סובר דהם שני ברייתות ברייתא דמייתי רש"י וברייתא דספרי ואנכי ה"וואה מה שהקשה שם מהר"ר תם על הרא"ם דאי אפשר שיסבור ר' ישמעאל שהוא אזהרה למוחק וידרוש עוד לסמך אגדה דאי אתא לאזהרה למוחק אין מקו' לדרשה עוד והאריך בזה עש"ב ולק"מ דר' ישמעאל סבר דלא תעשין כן אכולא מילתא דכתיב לעיל ונתתם וכו' ואשיריהם תשרפון וכו' ואבדתם את שמם וכו' ועל כלם קאמר לא תעשון ומשו"ה דריש בנותן שלא יגרמו וכו' ופשוט:

יב) בילקוט סדר היום בפ' עשר תעשר ר"י דסכנין בשם ר' לוי בזכות שני דברים ישראל מתחטאים לפני המקום בזכות שבת ובזכות מעשרות בזכות שבת כתיב אם תשיב משבת רגלך מה כתיב בתריה או תתענג על ה' ובזכות מעשרות כתיב ושמחת בכל הטוב ד"א ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה דכתיב כי לקח טוב לפיכך משה מזהיר ישראל עשר תעשר עכ"ל ויראה כי ב' דברים צריכים לבעל תשובה שבת וצדקה והענין במ"ש הרב דעת חכמה שער השבת פ"ד שע"י החטא ממשיך כח הטומאה בפנימיותו וחיצוניותו אמנם ע"י ההרטה והכביה ממשיך בתוכו קדושה אבל צריך להמשיך ניצוץ שכינה ואותו ניצוץ מגרש כח הטומאה מפנימיותו. והב' צריך לעשות מצות חבילות באברי' שחטא בהם ועי"ז יתהוו מלאכים ויגרשו המלאכי

בית הבחירה

לרבנו מנחם ב"ר שלמה המאירי

על

מסכתות מגילה ומועד קטן

אוצר החכמה

123456789

אמ"ת • אחד מפעלים תורתיים ספרותיים
מכון הרי פישל / מכון התלמוד הישראלי השלם
ירושלים ת"ו תשכ"ב

לצרכה והותירו, או שנתחרטו בבנינה, לא קדשו כלל, וטובי העיר מוכרין אותם להדיא, אפי' למי שאמר הזמנה מילתא היא, דוקא כגון אורג בגד למת, שמשנארג לשמו הוא נאסר בהנאה, הואיל ותכף שנארג ראוי לכרוך בו את המת, אבל זה אינה בדמיון בגד שנארג אלא בטווי על מנת לארוג, וכלם מודים בזו שאין הזמנ' זו אוסרתה, הואיל ואין הטווי עושתהו ראוי לכרוך בו את המת. ומכל מקום אף באורג בגד למת הלכה פסוקה זמנה לאו מילתא היא. כמו שיתבאר במסכת סנהדרין³⁴. הסכימו טובי העיר לתת בית הכנסת במתנה הרי הוא כמכר, ורשאיין לנתנה במעמד אנשי העיר³⁵, ואע"פ שאי אפשר להפקיעה מקדושתה בלא כלום, אי אפשר שהסכימו במתנה אלא א"כ קבלו ממנו הנאה³⁶, ואין צריך להביא ערך אותה הנאה ולהגיע ליד כלם או להקדישה, כמו שכתבו קצת מפרשים. ויש מי שמתיר שלא במעמד אנשי העיר, אף על פי שאין כאן דין עלוי, ופירשו שלא הסכימו במתנה אלא אם כן קבלו ממנו הנאה בדבר שהיתה בו קדושה גדולה הימנו, אין זה כלום.

תשמישי מצוה נזרקין, תשמישי קדושת נגנזין, ואלו הן תשמישי מצוה, שופר סוכה ולולב וציצית³⁷, שישבת הסוכה ושמיעת קול השופר ונטילת הלולב והבאת הציצית הם הם גופי מצוה, והם עצמם תשמישי של מצוה, ואחר שעבר זמן המצוה, ובציצית אחר שהותר הציצית ונפסל, ואתה לומר מכאן על פתילות ושמינים הנשארים בנר חנוכה שאפשר לזרקן, ומאחר שאפשר לזרקן, רשאי הוא להדליקן לצרכו³⁸, וכן הדין בפתילות של שבת.

פי' דמירי בלא מעמד זטיה ע"ש ובהשלמה הקשה נמי כן וע"ש מה שתי ובריטב"א נמי מתרצה דבלא דמים נראה כולוול בקדושה, ובחי' הר"ן כי דאי בלא דמים לא אפשר ליה למקבל מתנה לאשתמושה ביה. וכ"ה בשי' ריב"ב, ועי' מג"א קנג כח. ³⁶ עי' רמב"ן ור"ן שהאריכו בזה, ועי' גם ברי' יונתן. ³⁷ לפנינו הגירסא: סוכה לולב ציצית שופר, ולגני רבנו כסדר השנה, ול"מ כגי' זו. ³⁸ לפי הארחות חיים הלי' חנוכה אות י"א זו שיטת הרי"ף והרמב"ם וכ"ה בכל בו, וכ"ה בשבולי הלקט בשם ר' ישע"י.

המכירה, ואם לא קבלו, שמיחו בדבר, ובסתם, כגון ששתקו, ואין הדברים גראין.

צבור או יחיד שרצו לסתור בית הכנסת ולעשות אחרת חדשה אין סותרין אותה עד שיבנו את האחרת שמא יתרשלו ונמצאו עומדין בלא בית הכנסת. אפי' בנה את החדשה ולא השלים קרויה עדין, וחסרו לו קורות ולבנים, ורוצה להסיר קורות של זו כדי לשים על זו אינו רשאי. ומכל מקום יתבאר בבבא בתרא³⁰ שאם רואה בה בקעים וחושש לה שמא תפול, סותרה לאלתר ויגמור בלבו למהר בניינה. ומגדולי החכמים הוזכר שם על אחד מהם שבא מעשה לידו, ולא הוציא מטתו מתוכה עד שגמר את הבנין מכל וכל. ואע"פ שאין נוהגין קלות ראש בבית הכנסת³¹, יראה שבבית הסמוך לה היה או שמא הואיל ולכבוד בית הכנסת ולמהר את בניינה עשה, אין זה נקרא קלות ראש.

בית הכנסת שבארנו שהיא נמכרת על מנת לעלות, או אף על מנת שלא לעלות. אם היו שם שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, דווקא כשנסתלקה קדושת בית הכנסת זה לגמרי במכירה זו, כגון שהחליפה או מכרה, אבל להשכירה או למשכנה לא יצאה לחולין ביד השוכר, או ביד מקבל משכונה, ואין רשאיין להשתמש בה³². ויש מתירין³³ להשכירה או למשכנה לתשמיש בית הכנסת לבד. וכן הדין אפי' בחלקיה, כגון אם סתרו בית הכנסת ורצו למכור הלבנים או הקורות שרשאיין בכך, אבל להשאילם אסור. ודווקא בלבנים או קורות של בית הכנסת ישן, שכבר חלה קדושה עליהם. אבל אם רצו לבנות בית הכנסת ולקחו לבנים

המכר. ³⁰ ג, ב. ³¹ כן הקשו ותרצו בתו' ב"ב שם, ועי' מכתם, ור"ן. ³² לגבי מכר קאי הן במכרו במעמד זטיה וא"צ עילוי או בלא זטיה וצריך עילוי. מיהו במתנה מפרש רבנו להלן במאי קאי והכי לא דייק בזה. ³³ אפשר שכונתם למה שכי' התודיה אוגורה, ועי' ריטב"א. ³⁴ מז, ב. ³⁵ רבנו מפרש דהפלוגתא דמתנה קאי במעמד בני העיר וזטיה וכפי' שכי' הרי"ף והרא"ש, וכ"ה ברבנו יונתן. ועי' רשב"א וריטב"א דהקשו דאי בזטיה מאי פליגא הא שרו להוציאה לחולין למישתא שיכרא וכדלעיל, ומשו"ה

תילא בי כנישתא בארעיה ואמר ליה רב אשי זיל זבנה משבעה טובי העיר ואמאי איצטריך לעשות כן אחר שנחרב וי"ל משום דזרעה דזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש ומש"ה אסור אפילו בחורבנה (ועיק תוס' ב"ב ג': ד"ה ועייליה). — גמרא ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש. — פירוש בבנינה שהרי בחורבנה שרי בכל הני וקמ"ל דאפילו חשבונות דל"ה קלות ראש כ"כ אסור.

(מגילה כ"ח ע"ב ד"ה בתי — ואעפ"כ.)
 רנא) ביהכ"נ — מכירה — ביהכ"נ של כרכין לא מהני שמכרו בשבעה טובי העיר אלא בשל כפרים העומד לימכר (ד"ו בהרא"ש). לא לסתור ביהכ"נ א"כ יש ביהכ"נ אחר. אין לעשות קפנדריא לביהכ"נ אפילו הי' שביל מעיקרא או נכנס שלא לעשות קפנדריא.

(מגילה פסקי תוס' אות צ"צ-א-צ"ט.)
 רנב) ביהכ"נ — קטנים — טף למה באין כדי ליתן שכר למביאייהן — ועל זה סמכו להביא קטנים בבית הכנסת (ועיק במסכת סופרים פי"ח הלכה ו').

(חגיגה ג' ע"א ד"ה כדי.)
 רנג) ביהכ"נ — קדושתה — התם שמא תפסוק רצועה בסנדלו והדר אויל למיקטריה ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא. — פ"ח ש"מ דמותר ליכנס בביהכ"נ בסנדל ובמנעל דלא אסרו אלא שלא לעשות לדוכן בסנדל. ורבי הביא כמו כן ממגילה (כ"ד): האומר איני עובר לפני התיבה בסנדל אף יחף לא יעבור אלמא דאפילו לפני התיבה מותר לעבור בסנדל. והכי מסיק בההיא בברכות (ס"ג.) (סוטה מ' ע"א ד"ה שמא.)

רנד) ביהכ"נ — לסתור — דאמר רב חסדא לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי אבל אם שם בית הכנסת אחר אין לחוש אם לא יבנו זאת. ומחמת קור וחום אין לחוש שמא יפשעו ולא יבנו. (ב"ב ג' ע"ב ד"ה הג"ה.)

רנה) ביהכ"נ — קדושתה — כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא (ביקוע שיהא מזומן ליפול — רש"י) בכנישת דמתא מחסיא סתריה ועייל לפורייה להתם (כדי שלא יתייבש בבנינו שהחמה והגשמים מצעדין אותו — רש"י). ותימיה והא אמרת בתי כנסיות אין בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי. ואין לתרץ משום דבבבל הוי ואמר רב אסי (מגילה כ"ח: — ושם תוס' ד"ה בתי) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות ופ"ה התם ג"מ דבשל בבל מותר לאכול ולשתות בהן וליכנס בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים דהא קאמר התם בתר הכי רבינא ורב אדא הוו קיימי ושיילי שמעתתא מרבא אתא זילתא דמטרא עלייהו ועיילי לבי כנישתא ולא משום מטרא אלא משום דשמעתא בעי צילותא והשתא והלא ביהכ"נ של בבל היה והיו יכולין ליכנס בה מפני המטר. וי"ל דלאו ממש לביהכ"נ עיילה לפורייה אל אבסמוך לביהכ"נ במקום שהאורחין רגילין לישן שם ולאכול דכדאמרי' בפסחים (ק"א. — תוס' ד"ה דאכלי) והא דאמר על תנאי הן עשוין מפרש ר"י לענין שיחרבו יעשו מהן מה שירצו לבד מקלות ראש. (ב"ב ג' ע"ב ד"ה ועייליה.)

רנו) ביהכ"נ — כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא סתרי' ועייל לפורי' להתם ותימיה והא אמרינן בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת ארעי. וי"ל דלאו ממש לביהכ"נ עיילה לפורי'

רמג) ביהכ"נ דכפרים הוי דיחיד. ודכרכין הוי כשל רבים ואפילו טובי העיר אין יכולין למוכרה.

(ביצה פסקי תוס' אות קל"ט.)
 רמד) ביהכ"נ שלנו שיש בהן רצפה ומ"מ נופל ש"צ על פניו משום דמצלי ובהכי שרי.
 (מגילה כ"ב ע"ב ד"ה ואוקיעת.)

רמה) ביהכ"נ של כרכים כיון שרוב אדם רגילין ללכת שם להתפלל אע"פ שאין נותנים כלום בבנינו מ"מ כיון דלדעת אותן רבים נעשה המורה קדושתו ואינן יכולין למכרו. ועוד יש לפרש כיון שרבים נותנים בבנינו ובשאר צרכיו. (וברש"י — של כרכין הוה להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליה ואין בני העיר לכדם בעלים להם.)
 (מגילה כ"ו ע"א ד"ה כיון.)

רמו) ביהכ"נ — מכירה — דר"מ אסור ממכר עולם אבל על תנאי שרי. היינו של רבים לרבים להתפלל שם דאין במכר זה זלזול אבל משכנתא הוי ביחיד ואסור משום זלזול. (מגילה כ"ו ע"ב ד"ה אוגודה.)

רמז) ביהכ"נ — ביהמ"ד — אמר רבא כוותיה דרב פפי מסתברא דאריב"ל בהכ"נ מותר לעשות בית המדרש — מהכא משמע דהלכה כריב"ל לגבי דר' יוחנן מדמייתי רביה דהלכה כר"פ משום דריב"ל קאי כוותיה אע"ג דר"י פליג עליה (ועיק תוס' עירובין ס"ה: ד"ה איקלעי — חולין צ"ו ד"ה אמר.)

(מגילה כ"ז ע"א ד"ה כוותיה.)
 רמח) ביהכ"נ — מכירה — וה"ק בד"א שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד נשי העיר אבל התנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לדוכסוסיא (פרשא במתא — בני העיר שזוכרין אדם רוכב סוס שיהא להן מזומן לשולחו בשליחות למושל העיר כשיצטרכו — רש"י). קשה דכיון שהתנו טובי העיר במעמד אנשי העיר למה לי להותירו (דקאמר במתניתין וכן במותריהו ופרש"י — מכרו ספרים ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה) ואמאי נקטיה והא אפילו בכל הדמים יכולין הן לעשות מה שירצו כדאמר לעיל אפילו למישיתי ופרש"י לקנות מן הדמים שכר לשתות. וי"ל דנקט והותירו לאשמועינן דאף במותר בעי תנאי.

(מגילה כ"ז ע"א ד"ה אבל.)
 רמט) ביהכ"נ — קדושתה — ת"ר בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן (דכולהו פירושא דקלות ראש הן לשון קלות שמקילין אותה — רש"י). והא דאמר בפסחים (ק"א. ותוס' ד"ה דאכלו) דאורחין אכלו ושתו וגנו בבי כנישתא רוצה לומר בחדר הסמוכה לבית הכנסת.

(מגילה כ"ח ע"א ד"ה אין.)
 רנ) ביהכ"נ — א"י — בבל — א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין (על מנת שישתמשו בהן — רש"י). רוצה לומר כל זמן שהן בטלין דהא חזינן בברייתא דלעיל וגם האמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בגשמים מפני גשמים משום דשמעתא בעי צילותא והכא מיירי כשחרב דאז מהני תנאי — ודוקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שבארץ ישראל לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת. וא"ת כיון דמהני תנאי לאותן שבבבל א"כ קשה מההיא דלעיל (כ"ז: דרבינא דהוה ליה

ב"ה

ספר

טהרת יום טוב

חלק ארבעה עשר

על שלחן ערוך אורח חיים סימן פ"ה
וליקוטי הלכות מחלק אה"ע וח"מ

אשר חברתי ולקמתי בחמלת ה' עלי בזכות אבותי הקדושים,
אראלים ותרשישים, אני שפל אנשים, חדל אישים,

חנני יום טוב ליפא דייטש

אבדק"ק העלמעק והגלילות יצ"ו

נכד הגה"ק אפי רברבי, ב"ה, הר"ר העשיל מקראקא, זרע יצחק,
חכם צבי, טו"ז, רבי יקותיאל זלמן מדרוהביטש, לבוש, מאיר
נתיבים, מגלה עמוקות, מהר"ל מפראג, מהרש"א, ספרא
דצניעותא דיעקב, פני יהושע, קיקיון דיונה, רמ"א, ש"ך, תיו"ט
ועוד גאוני וקדושי ארץ זי"ע.

קשוי

תש"ח-תשכ"ב

והגניחו הכלים שם ושמה ע"ז לא נתחללו הכלים עיי"ש. אולם גוף דרשא דר' יוחנן נשאר ואם כן דברי שר התורה הגאון בעל חת"ס זצ"ל צע"ג, ומאן דמפרש אותן לי מובילנא מאניה בתרי' (וילקט יוסף, שנה רביעית שנת תרס"ב לפ"ק, סימן ס"ח). לחומר הנושא יש לומר על פי מה שהביא בסדר הדורות דהוי נמי ר' יוחנן שהיה תנא יע"ש בערך ר' יוחנן, ואם כן לפי זה אפשר לומר דהאי ר"י דדרש הקל וחומר מכלי המקדש הוא תנא, ור"י דאמר מובילנא מאניה לבי מסותא באמת לית ליה הך דרשא, ודו"ק (שם סימן קמ"ד).

ה) וראיתי בספר ברכת אהרן על מס' ברכות (דפי הספר כ"ח ע"ד פ"ב ע"א) שכתב בזה"ל: ע"י ב"מ מ"א דקאמר ר' יוחנן מאן דמתרץ לי הא שמעתתא מובילנא מנא אבתרי' לבי מסותא והיא מליצה אשר השתמש בה ר"י פעמים אחדות בש"ס, ונלפע"ד לומר בזה רעיון נחמד דהדברים מתאימים עם הא דקאמר ר"י בעצמו בשבת קי"ד ע"ב דת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה הרי שלפי דעתו ההכרח לתלמיד חכם שיהיה נוהר מאד שבגדיו יהיו נקיים ולא יהיה בהם פגם, ולכן ברצותו להפיג גודל מעלת האיש שיתרץ לו הענין החמור הלז אמר כי מאן דמתרגם לי הא שמעתתא ידע ממנו שהוא תלמיד חכם אמיתי, ולכן בעצמו יוביל בגדיו אחריו לבית המרחץ למען נקותם מכל רבב כדי שיהיו טהורים ונקיים כראות לבגדי ת"ח ע"כ.

אם לבנות מרחץ ומקוה תחת בית הכנסת

כג. אם לא כתב לו עומק ורום כלל אלא מכר הבית סתם אין לו באויר שעל גג הבית ולא למטה ולא כלום וכו' וכן אם בא לחפור מבחוץ ולהשפיל תחת קרקע הבית עושה ובלבד שלא יזיק בחפירתו לבעל הבית וי"א שאינו יכול לחפור תחת הקרקע כדי שלא יזיק וכו' (שו"ע חו"מ סימן רי"ד סעיף ד'). קהל רוצים לבנות מרחץ ומקוה תחת בית הכנסת נראה לעיין בזה, דלכאורה אם יחפרו מבחוץ לתחת בית הכנסת ויעשו יסודות המרחץ זולת כותלי הבית הכנסת וגם יעשו כיפה באופן שלא יזיק לבית הכנסת יש לומר דקרקע בית הכנסת לא הוקדשה בסתם בעומקא עד התהום דהא איתא בפרק המוכר את הבית דף ס"ג ע"ב דעומקא ורומא בסתמא לא קני, ופירשב"ם דנשאר של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעות הבית אלא שלא יזיק לבעל הבית וכתב ב"י בחו"מ סימן רי"ד ס"ג דדעת הר"ן והרשב"א ורא"ש כרשב"ם דלא כרמ"ה ור"י הלוי ובח"מ שם סעיף ד' הביא דעת רשב"ם וסייעתיה בסתם ודעת ר"מ ור"י הלוי בשם י"א וידוע דרכו שתופס לעיקר כדעה ראשונה לפיכך כתבו בסתם תחילה ואף דשם בסימן רט"ו ס"ו איתא

דשאני מתנה או מקדיש ממוכר הא מבואר שם דדוקא מה שהוא בתוך הדבר הניתן אבל מה שהוא חוץ ממנו אין חילוק בין מכר למתנה ועיי"ש בפתחי תשובה דאם לא כתב לו עומקא ורומא אין חילוק בין מכר למתנה אך ב"א שהוא שם חולק וס"ל בנותן אף דלא כתב עומקא ורומא הוה ככתב אם כן הוא הדין מקדיש וכ"ש דחוי לאצטרופי דעת רמ"ה ור"י הלוי דסבירא ליה גם במוכר ול"כ עומקא ורומא אין המוכר רשאי לחפור מתחתיו ועוד דהא מבואר ברבינו ירוחם נט"ו ח"א דאף על גב דלא כתב עומקא ורומא קנה במתנה בסתם העומק ורום זהובא בב"א חח"מ שאלה ל"ג, אמנם י"ל נהי דקנו הקהל קרקע זה מהמעות שגבו לצורך בית הכנסת או היה להם קרקע מכבר ובנו עליו בית הכנסת דאמרינן המקדיש הקדיש גם העומק שתחתיו מכל מקום עדיין נשתמש בהעומק קדושת בית הכנסת דאם היה זה מה שעומדין בני בית הכנסת תוך בית הכנסת על הקרקע כמו שמוש בעומק עד התהום אם כן איך אפשר לומר במוכר בית סתם לא מכר העומק הא מוכר לו הבית להשתמש בקרקע לעמוד ולדרוס אלא ע"כ דאין בכלל השימוש רק מה שאי אפשר בלעדו אבל העומק שאפשר לחפור מתחתיו ולא יזיק להבית אינו בכלל השימוש ואם כן מותר לשנותו לצורכי רבים וכמ"ש במגן דוד סימן קנ"ג ס"ה סק"ב בגבו מעות לצורך בית הכנסת משנין המותר לצרכי רבים שהרי עדיין לא בא לשימוש קדושה חמורה, וי"א אף להי"א הנ"ל דאסור לחפור מתחתיו שמא יזיק להבית היינו בלוקח דמן התורה אסור להזיק ממון חבירו מה שאין כן בג"ד דאם הבית הכנסת אינו של כרכים הרי הבית הכנסת שלהם רק משום דיש בו קדושת בית הכנסת הוי כהקדש והרי כתב הר"ן בפרק בני העיר דהטילו חכמים קדושה מדבריהם בבית הכנסת כיון דעשוי לומר בו דבר שבקדושה וכ"ש דרוב הפוסקים לא חששו שמא יזיק להבית אם כן בדבריהם ודאי סמכינן עלייהו וצ"ע בתוספת פ"ק דערכין ד"ו בד"ה יגיד, דלא יהנה מכל עובי הקורה שנכתב עליו השם דמקומו מיהא קודש אך שם חמיר.

אך לחפור מתחתיו באופן שלא היה עומד וראוי לדריסה מעליו זולת הכיפה של אבנים שיעשו עכשיו הרי זה העובי של הקרקע נשתמשו בו לבית הכנסת ואסור לשנותו לעשות בו חלל ואויר למרחץ וכן להגביה הרצפה משום צורך המרחץ אסור דממעטין חלל בית הכנסת שנשתמשו בו לבית הכנסת בשביל צורך המרחץ, ולחפור תוך הבית הכנסת אף שאחר כך יחזור וימלאנו על הכיפה שיעשו למרחץ יש לומר דאסור כיון דאין הסתירה כדי לתקן במקומו דהא הבית הכנסת מתוקן כראוי רק סותר כדי לתקן מרחץ, ורמ"א בס"ס ק"ב שכתב ואסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת

לבנות, יש לומר כיון דעושה על מנת לבנות סתמא צורך תיקון הוא לבית הכנסת, אבל אם צורך תיקון לדבר אחר אסור דכל הראיות שכתב התשב"ץ ס"ב דלסתור על מנת לתקן מותר ממה שסתר הורדוס ההיכל על פי בבא בן בוטא ושאר פוסקים הביאו עוד ראיות, כולם מיירי דסותר כדי לתקן אותו קדושה עצמה ועיין בית אפרים בשו"ת חיו"ד סימן ס"א בד"ה אך מה שיש לעיין דאם סותר כדי לתקן במקום אחר אסור אף על פי שאינו דרך השחתה, ובמרדכי פרק בני העיר סימן תתכ"ו כתב דאם נתץ על מנת לבנות שרי דההיא נתיצה בנין מיקרי עכ"ל. אם כן בשלמא אם סותר כדי לבנות ולתקן הבית הכנסת באופן נאות יותר כיון דאי אפשר רק על ידי סתירה בנין מיקרי דבונה בית הכנסת על ידי ההוא סתירה אבל בסותר על מנת לבנות לצורך מרחץ ולא יהא הבית הכנסת עצמו בנוי מהודר יותר בעצמה אם כן אין הסתירה מקרי בנין בית הכנסת דגם לפני הסתירה היה בנוי כך אם כן בזמן הסתירה סותר ממש רק מיקרי בנין מרחץ, אח"כ מצאתי בשו"ת בית שלמה חא"ח סכ"א כ"ב דאסור לסתור על מנת לבנות לצורך קדושה קלה מזה, ולכאורה יש לעיין דהא איתא בפרק נגמר הדין (מ"ז ע"ב) אהא דקבריה דרב הוה שקלי מיניה עפרא לרפואה משום דקרקע עולם אינו נאסר, וכ"כ הרמב"ם פי"ד מאבל הי"ו עפר הקבר אינו אסור בהנאה שאין קרקע עולם נאסרת והרי הוקצה למצותו, ובביצה פרק המביא ל' ע"ב אמר דסוכה דמצוה כיון שהוקצה למצותו הוי כהקדש ועיין חתם סופר יו"ד סימן של"ה הביא מהש"ג פרק נגמר הדין דביה"ק דינו כבית הכנסת, אך בש"ג שם מחלק בין ביה"ק שהוקצה לרבים לקבר שהוקצה ליחיד דאם הוקצה לרבים הוי כבית הכנסת של כרכים, ובמרדכי פרק בני העיר סימן תתכ"א ביחיד שאמר קרקע זו אני נותן לבית הכנסת דציבור יכולין לשנותה משום דהזמנה לאו מילתא, הרי דקרקע גם כן נאסר, ודוחק לומר דמיירי בכרך, אך נראה נהי דבהנאה אינו נאסר מכל מקום להורידה לדבר הרשות יש בו משום ביזוי מצוה, וכדאיתא במרדכי שם סימן תת"ל בשם ר"י, וכן הוא ברא"ש שם ס"ט הא דקתני אין מרעין בבית הקברות בהמות מיירי אף בקרקע עולם ואסור משום כבודן של מתים, ורפואה אינו קלות ראש וכן הוא ביו"ד סימן עס"ה ס"א בהג"ה, ואם כן ה"נ בקרקע עולם של בית הכנסת אם נאמר דדמי לבית הקברות דלא נאסר בהנאה מכל מקום אסור להורידה מקדושתה משום ביזוי מצוה, ועמג"א סימן קנ"ג סק"ה, אחרי כותבי כל זה מצאתי בשו"ת בית שלמה חא"ח סימן כ"א הביא מזבחים דף כ"ד דכי קדיש דוד רצפה של המקדש עד ארעית תהומא קדיש וכיון דמרדכי ומהרי"ק מדמי בית הכנסת למקדש גם בבית הכנסת קדוש עד התהום עיי"ש,

ולע"ד הא דפשוט לש"ס שם דקידש עד התהום נמי משום דמקדיש אף דלא עומקא ורומא קדיש גם העומק, ומכל מקום כיון שעדיין לא נשתמש בו קדושה חמורה מותר לשנותו למצוה ולצורכי רבים כמ"ש לעיל ובלאו הכי אין ראייה מזבחים דהא מחילות הפתוחות לחול לא נתקדשו ועתוסי פא"ד ס"ז ב' בד"ה מחילות ואיך אפשר אחר שקידש דוד עד התהום אע"כ בפירוש התנה ואם כן אין ראייה כלל לסתם, אך יש ראייה מפס"ו דכלים שארצו של בית כמוהו עד התהום כמ"ש מג"א ס"ב קל"א ס"ק כ"ב עיי"ש מחה"ש (שו"ת תשורת ש"י מהר"ק סימן קס"ח).

דין מציאה בבית המרחץ

כד. אין המוצא מציאה וכו' צריך להחזיר אף על פי שנתייאש אח"כ כיון שבא לידו קודם יאוש (שו"ע חו"מ סי' רס"ב סעיף ב'). אחד מצא כתר בבית המרחץ והגביהו ונתנו לחבירו שיתנו לגבאי דתלמוד תורה ואח"כ שאל לאיש שהלביש עצמו במקום מוצא הכתר אם אין חסר לו כתר ואמר כן, ועתה יש להסתפק אי בכח המוצא לחזור מנדרו ולהחזיר הכתר להאיש אשר אמר ששלו הוא, על פי דין המעות של מוצאו כי בעל המרחץ לא קנה ליה מכת חצר ואף אי המקוה של קהל והישראל הבלן דדינו כשוכר דקיימא לן בחו"מ סימן ר"ס סעיף ד' דמציאה הוי של שניהם (ולש"ך הוי של משכיר) א' דרבים שכיחין שם ולא ידע דאיתא שם לא קניא ליה חצירו כמבואר בסימן הנ"ל סעיף ה', עי' סמ"ע וש"ך, שנית והיא העיקר כיון שבשעת נפילת המטבע מהאובד לקרקע המרחץ הוא יאוש שלא מדעת וכבר חולק הנה"מ רס"י רס"ב עמ"ש"כ הש"ך דחצירו דינו כידו דלא קניא ליה אם בא שם קודם יאוש, כתב הנתיבות דאין בעל החצר יכול לזכות רק בהגבהה דאז מגלה דעתו שלא ניחא ליה בקניית חצר וממילא לא יפסיד מכת ישל"מ וכיון שכן בנ"ד קנה המגביה את מעות הנאבד, והנה אף דקיימא לן בחו"מ סימן רנ"ט דמכח לפמשה"ד יחזיר אבידה לישראל שנותן בה סימן וממילא הוא הדין אף למי שאינו נותן סימן ומהימן ליה שאינו משקר מה שאומר ממני נאבד אף על פי כן כיון שמסר המעות לחבירו ליתנו לקופת ת"ת זכתה הקופה דת"ת וכאשר מסיים הרמ"א בעצמו אם המוצא אבידה עני ובעל אבידה עשיר לא שייך לפמשה"ד ואם היה מחזיר הכתר לבעל אבידה בזה היה מקום לומר דלא מפקינן מיניה כיון דיש לומר שהגביה המוצא לפני ידיעת האובד נהי דאינו מחויב להחזיר מכת ספק זה אבידת ממון משום שאמרו אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה ובודאי ידע תיכף מכל מקום היכא דהחזיר כיון דלשון המחבר רס"י רס"ב סעיף ג' אם יש לתלות כו' מחמת כובדו או מחמת חשיבתו

בינו"ר

עמ"י

עש"ר

הי"ד 5627

ס פ ר

כרם יעקב

פסקי הלכה חידושים והערות
במשנת רבותינו זללה"ה

בחסד האל החונן לאדם דעת ית"ש

מינאי הצעיר

יעקב חיים סופר

בן לא"א רבי יצחק שלום שליט"א

נכד הגאון הפוסק הגדול המקובל האלקי

בעל כף החיים זצוק"ל

שנת טוב פרי כרם יעקב לפ"ק

תשמ"ט

פעה"ק ירושלם תוכב"א

עוד בענין הנ"ל*

במקום אחד שיהיה גומא אפילו שהוא לא לצורך אסור עכ"ל, והא"ר (שם סק"ז) מתיר, וכן משמע מהרמב"ם (פ"א מבית הבחירה הל' י"ז) דכל שאינו דרך השחתה מותר אף בבית המקדש, וכל שכן בבית הכנסת, ועיין בספר עצי לבונה חיו"ד (הל' ס"ח סי' רע"ו) דיש אומרים דאסור לנתוץ אבן ממזבח אע"פ שרוצה לתקן באופן היותר נאה, אמנם הכסף משנה דחה שם ענין זה, וכתב דנותץ על מנת לתקן שרי, ומוכח משם שלא דוקא תיכף בעת נתיצה יתקן אלא אפילו כשיתקן לאחר זמן ג"כ שרי עי"ש. וענין זה קצת צ"ע דהרי אמרינן במגילה (דף כ"ו ע"ב), ובבא בתרא (דף ג' ע"ב) דלא לסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא משום פשיעותא עי"ש. והובא בטור ושו"ע או"ח (סי' קנ"ב) דאין סותרין בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר עי"ש, וא"כ למה לא נחוש לנתוץ דבר מבית הכנסת שיתקן אח"כ שמא יארע מכשול שלא יוכלו לתקן, וידוע דקדושת ספר תורה חמיר מקדושת בית הכנסת כדתניא במגילה (דף כ"ה ע"ב) בית הכנסת שמכרו לוקחין עבור המעות תיבה תיבה לוקחין מטפחות וכו' ספרים לוקחין תורה, אבל אם מכרו תורה לא יקחו עבור המעות ספרים דמעלין בקודש כו', והובא ג"כ בטור או"ח (סי' קנ"ג) עי"ש, וא"כ הא דמותר למחוק בספר תורה הוא רק בדרך תיקון, אבל באופן אחר כגון למחוק אות ולעשות יותר נאה בוודאי דאסור, ומכל שכן לדעת הספר עצי לבונה הנ"ל, ומכל שכן שלא לתקן תיכף אולי יזדמן איזה

כ"ה יום ב' כ"ח לחדש תשרי תרמ"ד לפ"ק קארלין, ד' עוזי ומעוזי.

שלום וישע רב לבני יקירי הרב המפורסם וכו' נאה דורש ונאה מקיים וכו' כש"ת מוהר"ר שבתי סופר נ"י, יחולו על ראשך וראשי בני ביתך. קבלתי מכתבך וכו'.

ובדבר השאלה שנשאלת אם מותר לתקן הצדיקין תמונת האר"י ז"ל ביו"ד הפוך מספר תורה ישנה שכבר קראו בה בציבור, לעשותן תמונת ב"י ביו"ד ישר, כי הצבור מבית הכנסת אשר הספר תורה שם אינם רוצים לקרות בה, משום שלדעתם הצדיקין ביו"ד הפוכין המה פסולים.

תשובה הנני לברר לך גודל האיסור של המחיקה בספר תורה, וקצת מהם כתבתי בחיבורי אמרי שפר (כלל ט"ז בהערה שם) על פי מה שכתב הבית יוסף בשם המרדכי (במגילה פרק בני העיר) דבית הכנסת נקרא מקדש מעט, ולכך אסור לנתוץ דבר מבית הכנסת דתניא בספרי מנין לנתוץ אבן מן ההיכל מן המזבח מן העזרה שהוא עובר בלא תעשה שנאמר לא תעשון כן לה' אלהיכם, ואם נתן על מנת לבנות שרי דהיא נתיצה בנין מקרי עכ"ד, והובא בט"ז או"ח (סי' קנ"א סק"ג) וכתב שם דזה כוונת הרמ"א (בסי' קנ"ב) דאסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות דפירושו שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתיצה, אבל אם רוצה לנתוץ קצת

* לתועלת המעיינים הננו להודיע כי ההערות דלקמן שבאו לפי אותיות א' ב', יצאו מתחת יד הרה"ג שבתי סופר ז"ל בן הרה"ג יעקב חיים סופר סת"ם דקרלין ז"ל. וההערות שבאו לפי מספרים יצאו מתחת יד הרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א ראש ישיבת "כף החיים" שסידר הדברים מחדש לבית הדפוס. וטוב עין הוא יבורך.

מה יקרו לי בזה דברך כמה שכתבת דאם כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול למחוק בספר תורה לתקן כפי חוות דעתו, אם כן הזדים הארורים הפוקרים הרוצים לעקור חלילה מצות התורה יאמרו מי יודע איזה ידי זרים משלו בה ותקנו כפי רצונם ונשתנו המצות, ולא מסיני נתנו כל הדברים האלה ויפרצו פרץ גם לדורות לתקן בספרי התורות כפי מה שיעלה על דעתם, ומענה בפיהם כי ראו גדולי ישראל שעשו כן או שציוו לעשות או שהתירו לעשות, וכל שיש בידינו למחות שלא לתקן דבר בספר תורה ישנה כפי איזה דעה החוב עלינו למחות, כדי שלא יפרצו בה גדר והבאת ראייה מהא דנדה (דף ס"ז ע"ב) דנדה בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא כלילה משום סרך בתה, ופירש רש"י שנוהגת אחריה לטבול ביום ואפילו בזמנה כו', ולא ידעה דאמה בשמיני הוא דטבלה ביום עכ"ד, וכן פסקו לדינא בטור ושו"ע יו"ד (סי' קצ"ז סע"ג), וסרך בתה לאו דווקא כי אם על שאר הנשים שידעו שאשה טבלה ביום, וכדמשמע בהרמב"ם (פ"ד

מהל' איסורי ביאה הל' ז'), עוד הבאת ראייה מהא שכתב הרמ"א ביו"ד (סי' ר"א סעיף ע"ה) דיש אוסרים לאשה לחזור ולרחוץ אחר הטבילה עי"ש, וכתב הש"ך על זה שלא יאמרו המרחץ מטהר כמו הטבילה ויטהרו במרחץ לחוד עי"ש, ואם חכם בני ישמח לבי גם אני.

על כל פנים זהו מה שהעלתה מצודתי דחלילה להרים יד למחוק בהספר תורה שכבר קראו בה בציבור את הצדיקין תמונת האר"י ז"ל והמוחק עתיד ליתן את הדין ואין מקיפין כו"כ ואשרי אדם מפחד תמיד כו', וזכות כל הצדיקים הקדושים יעמוד לנו ולכל ישראל עד עולם, אלה דברי אביך יעקב, ואלו דברי אלקים חיים.

יעקב חיים סופר, סופר סת"מ בקארלין בעהמ"ח ספר שיח סופר וספר אמרי שפר וספר מורה דרך (כו') על הלכות סת"מ בן לא"א המנוח מו"ה יוסף יצחק סופר סת"מ בנאוואהרדאק.

אמר המביא מחדש לבית הדפוס הצעיר יעקב חיים סופר: מודעת זאת בכל הארץ כי מרנא ורבנא מופה"ד הגאון חזון איש זצ"ל בספרו חאו"ח (הלכות תפילין סימן ט' סק"ו) דעתו כי צריך לכתוב אות צדי בצורת יו"ד ישרה ואין לכתוב בצורת יו"ד הפוכה, ואם כתב בצורת יו"ד הפוכה פסול אף בדיעבד, וסמוכות שלו ממה שכתב בשו"ת חתם סופר ז"ל חאה"ע ח"ב (סימן ח') ע"ש. ועשו"ת מנחת יצחק (סימן י"ב) שכתב בארוכה בהך ענינא ומסיק שספרי תורות הנכתבים בכתב וועליש כשרים, וכפי שכתבו כל גדולי גאוני בתראי ע"ש (ועיין לעיל בהערה מה שהבאנו בזה) ועוד שם במנחת יצחק ח"ד (סימן מ"ז אות א') הוכאה תשובת הג"ר ישראל וועלץ ז"ל בענין זה וכתב שם "האמת אגיד כי גם אנכי הפעוט היה [לי] פתחון פה הרבה עם מרן בעל חזון איש ז"ל בזה, וכאשר הראתי לו את דברי החתם סופר [נחיו"ד (ס"ס רס"ו) שכתב "הנני שולח לו מכתב מהאי ספרא דוקנא דידן שלמדנו עמו תמונת אותיות של הרב בית יוסף, ומה שיראה ימיני הצדיקין מהופכין, הוא על פי

ח. כוונת אמור"ר ז"ל על המאמר דקדושין (דף מ' ע"א) אין מקיפין בחילול השם ועיין ברש"י ז"ל ותוס' שם מה שכתבו בביאור ענין זה, ועיין בחיי אדם (כלל קל"ח סי' ד') דמשמע משם שהוא מלשון המתנה והקפה כמו החנוני מקיף כו', ורצונו לומר אין גובין לאלתר, ע"ד שאמרו בשבועות (דף ל"ט) כשמאיימין על השבועה, ככל עבירות תולין ב' וג' דורות וכאן נפרעין מיד עי"ש, ולדעת אמור"ר הרב ז"ל מחיקה כזו בספר חורה הוא חילול השם, וכמו שהארץ בזה, וכן הביא משמי מה שכתבתי אליו ועל כן הביא הלשון דאין מקיפין כו', ועל כן השומר מצוה לא ידע דבר רע, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל ימי חייו וה' הטוב ייטיב לנו תמיד כל הימים, ויקרב לנו קץ גאולתינו כעחירת השפל מיצר בצרת עמו. שכתו סופר בעהמ"ח ספר שערי דעה על הל' דעות להרמב"ם ז"ל.

זכור זאת ליעקב

עיונים בהלכה ובאמונה

לגור תחכמה נר לנשמת

הרב יעקב פנחס כהן זצ"ל

1234567

בהוצאת חבריו בישיבת מרכז הרב
ירושלים תשל"א

בהשתתפות מדרשית נעם פרדס-חנה
ובסיוע מוסד הרב קוק ירושלים

החפירות ליד הכותל המערבי לאור ההלכה

לאור החפירות הארכיאולוגיות סמוך לחומה הדרומית של הר הבית, וסמוך לכותל המערבי, נסתפקתי בזה, אם חופר בקרקע המקדש, ועושה בורות שיחין ומערות, אם הוא עובר על לאו דלא תעשו כן לה' אלקיכם.

וצדדי הספק בזה הם, דהא בע"ז מ"ה ע"א, אמרינן: עכו"ם העובדים ההרים והגבעות הם מותרין ומה שעליהם אסורין. ופירש רש"י ז"ל — דמחובר לאו עכו"ם הוא, ולכן מותרין ההרים לזרוע ולחצוב אבנים מהם דמחובר לא מתסר, ובתוס' שם, ד"ה אלהיהם, הקשו על דברי רש"י מהא דקיי"ל דעובדיהם בסייף, ואם גימא דלאו עכו"ם הוא אמאי עובדיהם בסייף? ומפרש התוס', בשם ר"ת, דודאי עכו"ם מקרי, ותקרובתם אסורה, ולכן עובדיהם בסייף. והא דדרשינן „ולא ההרים אלהיהם" קאי אאבד תאבדון, כלומר שאין צריך לעקור ההרים, וכיון שבמחובר ליכא עשה דאבד תאבדון, אע"ג דאיכא עלה שם ע"ז, יש לומר דבמחובר ליכא לא תעשה דלא תעשון כן דהרי התורה אמרה אבד תאבדון את כל המקומות האלה לא תעשון כן לה' אלקיכם, ואם במקום שיש מצוה לאבד ע"ז על זה יש לנו לאו שלא לאבד מקומות במקדש, א"כ גם גבי מחובר כמו שלא נכלל באבד תאבדון, אינו נכלל גם בלא תעשון כן לה' אלקיכם.

ואם כן, אם אדם חפר ברצפת העזרה, אף שדוד קידש הרצפה עד תהום, כמבואר זבחים כ"ד, אף על פי כן ליכא ל"ת דלא תעשון. ובודאי הנותץ רצפה, דהיינו הרוכדין, בודאי איכא ל"ת דלא תעשון, כיון דרצפה יש בה בודאי עשה דאבד תאבדון, בעבודה זרה, דיש בה תפיסת יד אדם, כמבואר שם בגמ' בע"ז.

המנחת חינוך, מצוה תל"ז, הביא בשם משנת חכמים שכתב, שהנותץ אבן מהמקדש, חוץ ממה שעוברין בלא תעשה דלא תעשון כן לה' אלקיכם, עוברין גם בעשה ד, „מקדשי תראו" מורא מקדש.

והרמב"ם כתב, בפרק א' מבית הבחירה הל' י"ז: „וכן הנותץ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם למזבח דרך השחתה לוקה, שנאמר ונתצתם את מזבחותם וכו', לא תעשו כן לה' אלקיכם". ובהל' יסודי התורה פרק ו' הל' ז': „הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח, מן ההיכל, או משאר עזרות לוקה וכו'". ובכסף משנה כתב שם שאין לתמוה על רבנו שכתב או מן ההיכל או מבין האולם ולמזבח דמשמע דוקא הני, אבל עזרות לא, ובהל' יסודי התורה כתב שגם על העזרות לוקה. וצריכים לומר שהרמב"ם

קיג

הרב יהודה גרשוני

בהל' ביהב"ח סמך על מה שכתב כבר בהל' יסודי התורה, שגם על העזרות, אם סותר אבן אחת, לוקה.

ועיין באור שמת, פ"א מהל' ביהב"ח הט"ז, שמביא לשון תוספתא במכות כמ"ש הרמב"ם כאן בבית הבחירה, ולשון ספרי, פרשת ראה, כמו שכתב בהל' יסודי התורה שגם על העזרות חייב.

ולפי זה, נראת, דדוקא על העזרות וכנ"ל לוקה אבל על הר הבית בודאי לא יתחייב, אם נותץ אבן משם!

והנה הרמב"ם כתב בהל' בית הבחירה פרק ז': מצוה לירא מן המקדש שנאמר ואת מקדשי תראו, ואי זו היא יראתו לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו וכו' ואין צריך לומר שאסור לרוק בכל הר הבית", והוא מגמ' ברכות ג"ד. מבואר, דמצות מורא מקדש חלה גם כן על הר הבית ולפי מה שהבאנו ממשנ"ח דגם הנותץ אבן ממקדש עובר בעשה דאת מקדשי תראו דהוא מורא מקדש, נמצא דהנותץ אבן מהר הבית, אף אם לא יעבור באיסור לאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם, אבל מ"מ יעבור על איסור עשה דאת מקדשי תראו, ודוק

ולפי זה, יש להוסיף יותר, דאפילו נגיד דחופר בקרקע המקדש ועושה בורות שיחין ומערות דאין איסור לאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם, כיון שמחובר לא נכלל באבד תאכדון. אינו נכלל גם בלא תעשון כן לה' אלקיכם, דזה רק על איסור לאו, אבל מה שנכלל בעשה דמקדשי תראו, מורא מקדש, בונה עובר, אם חפר ועשה בורות ומערות במקום המקדש, מטעם שאין כאן מורא מקדש, ועובר בעשה דאת מקדשי תראו.

ולפי זה בחופר על יד הכותל המערבי, שזה חלק מהר הבית, הוא עובר בעשה דאת מקדשי תראו שבזה כלול הר הבית גם כן, כמו שביארתי לעיל. וכן כתב בשו"ת עמק הלכה, חלק א"ח סי' נ"א, שהסביר את הספרי בפרשת „ראה", דלא אמרו אלא בהיכל ועזרה אם נתץ לוקה, ולא בהר הבית, אבל איסורא אית בהו אפילו בהר הבית. והוא הדין לבית הכנסת, לדעת המרדכי, מגילה, פרק בני העיר.

והנה הפרי מגדים במשבצות זהב, לא"ח סי' קנ"ג, כתב: דע כי קדושת בית הכנסת ומדרש מדרבנן הוא ולא מן התורה ועיין בר"ן מגילה, גבי מתנה במאי תפקע, (דף כ"ז ב') סיים דקדושת בית הכנסת מדרבנן עיי"ש. ובסי' קנ"א כתב: ודע דמורא מקדש מצות עשה הוא, רמב"ם פרק ז' מהל' בית הבחירה, אבל מורא בית הכנסת מדרבנן הוא, ואהי להם למקדש מעט. ומיהו משום נדר יש לומר דבר תורה הוה אלא אם כן התנו דאו ליכא משום נדר, ואפי"ה בישובן לא מהני תנאי מדרבנן, ע"כ. ובאשל אברהם סי' קנ"ב ס"ק ו', כתב: ואני מסופק אם נותץ אבן מבית הכנסת או בית המדרש, דרך גתיצה והשחתה, אם לוקה, דומיא דמקדש, דלא תעשו כן לה' אלקיכם לאו דוקא מקדש, ונפקא מיניה אם מפסל לעדות, וצ"ע עכ"ל.

וביראים סי' ת"ט כתב: מורא מקדש, ויראת מאלקיד, צוה בהכנס אדם למקדש או בית הכנסת או לבית המדרש שינהג בהם מורא וכיבוד דכתיב בפרשת

בהר סיני את שבתותי תשמרו ומקדשי תראו, לא ממקדש אתה ירא אלא ממי שהוהיר על המקדש, פירוש מן הקב"ה, ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בתורת כהנים והשימותי את מקדשיכם, מקדש מקדשי, מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמרינן במגילה פרק אחרון ואהי לכם למקדש מעט בארצות אשר הדחתים שם ואמר שמואל בר יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, למדנו כשאמרה תורה את מקדשי תראו שבתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל, והמורא מה הוא אינו מפורש במקרא ופירשו חכמים כל אחד לפי סברתו לפי חומר קדושתו. וכו' עכ"ל.

והאשכול ח"א סי' כ"ד כתב: ויש מי שאומר שאסור לנתוץ ולהרס דבר שבבית הכנסת מה שאינו לצורך בנין כיון דהשוו חכמים קדושתו למקדש עכ"ל.

ובתועפות ראם כתב דלשיטת היראים אין צריך לומר דהשוו חכמים כיון דמן התורה הוא כך, דקדושת בית הכנסת זה מן התורה לפי היראים, ובנחל אשכול כתב על היראים הזה שלא מצא לו חבר דבית הכנסת קדושתו מן התורה יהא, מיהו אף לפי דעת היראים אין קדושתו שוה כמה שכתב, ופרשו חכמים כל אחד לפי סברתו לפי חומר קדושתו, הרי דאין חומר קדושתו שוה ולפי זה אין לתפוס על שיטת היראים מהא דתניא בתוספתא דמגילה אבני היכל ועזרות שנפגמו ושנגממו אין להם פדיון, ואם כן מ"ש בית הכנסת דחלופא וזבינא שרי?, וזה מה שהקשה הרמב"ן, והביאו הר"ן במגילה. ומזה הוכיח דאין קדושתו מן התורה, דבאמת לאו לכל דבר שוה בית הכנסת ובית המדרש להר הבית הלשכות ועזרות אע"ג דכולם קדשי מדאורייתא. וכן בתשובות ר' בנימין, סי' ו', דקדושת בית הכנסת מדאורייתא. ומה שהוכיח עוד שם הרמב"ן איד יכולים למכור ע"י ו' טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למשתי ביה שכרא שפיר דמי, כתב דזה לא ראייה שהרי אפילו במקדש עצמו אמרינן תמידין שלא הוצרכו לציבור יכולין לשנות, דלב בית דין מתנה עליהם עיי"ש בדבריו.

עכ"פ ביראים בסי' שס"ו כשמבאר את הלאו דלא תעשו כן לה' אלקיכם הזכיר רק את דברי הספרי פרשת „ראה“: מגין לגותץ אבן מן ההיכל מן המזבח או מן העזרה שהוא עובר בל"ת וכו', ולא הזכיר בית הכנסת, דאע"ג דבית הכנסת קדושתו מן התורה, זה רק לענין מצות עשה של מורא שנאמרה במקדש, ולא לענין לעבור בלאו דלא תעשו כן לה' אלקיכם. ובמצוה ת"ט, לענין המצוה של יראת המקדש, מזכיר גם כן בתי כנסיות ובתי מדרשות שקדושתם מן התורה, ויש עליהם גם מצות עשה לירא מפניהם כמו מקדש. והסברא מחייבת לחלק בזה, דאפילו הר הבית לא נתרבה ללאו דלא תעשו כן לה' אלקיכם, וקדושת בית הכנסת בית המדרש אף דהם מן התורה, אבל לא מקודשים יותר מהר הבית. אבל גבי מצות יראת המקדש דגם הר הבית נתרבה י"ל דגם בתי כנסיות ומדרשות נתרבו ויש עליהם מצות מורא וכיבוד מן התורה.

בכל זאת מבואר בשיטת היראים דמצות מורא בבתי כנסיות ובהר הבית היא מן התורה. וכמו שכתבתי לעיל, ומפני זה יש לאסור חפירות בהר הבית, ועל יד הכותל המערבי, כיון שמבטלים בזה מצות מורא המקדש.

ואולי יש לחלק לפי היראים שהבאתי שיש מדרגות של קדושה, דהמקדש והעזרות נתקדשו בקדושת מחנה שכינה לכן אסור לנתוץ מהם אבן, מן התורה, אבל הר הבית אף על גב דנתרבה לדין מצות מורא זה רק לענין שלא יכנס במנעלים שברגליו, ואסור לרוק, ועוד דברים. אבל לחפור בהר הבית אולי אין איסור עשה. אבל מ"מ הסברא מחייבת כיון שזה מקלקל את המקום הקדוש, ק"ו שחלה על החופרים מצות מורא, כמו שכתב בעל משנת חכמים.

ואולי נאמר, כיון שחופרים גם ע"מ למצוא שם את השייכות של עם ישראל לארץ הקודש, ולמקום המקדש, וזה כדי להראות לעמים את השייכות ההיסטורית של עם ישראל לארצו הקדושה, אין זה נקרא חופר דרך השחתה אלא דרך כבוד לעמינו, ומעיד על נצח ישראל. וא"כ, אין אפילו איסור לחפור במקדש גופא מטעם שאין זה דרך השחתה, ואין כאן איסור עשה של יראת המקדש, כיון שזה מרים את כבוד ישראל לעיני העולם, ותעודה היסטורית לעמנו. וראיה מהרמב"ם בפרק א' מהל' בית הבחירה הל' י"ז, כתב: וכן הנותץ אבן אחת מן המזבח או מן ההיכל, "דרך השחתה" לוקה וכו' ע"כ. אם כן, **מפורש דהלאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם זה רק דרך השחתה!**

וכן הגר"א מוילנא בהגהותיו על ש"ע, א"ח סי' קנ"ב הביא את הגמ' ב"ב דף ג' ע"ב: ובבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למסתרא לבית המקדש והאמר רב חסדא לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא וכו'. והגמ' לא שאלה איך הוא סתר את בית המקדש הא עבר על לאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם. מוכח מזה כיון שהוא סתר על מנת לתקן, ולעשות בנין יותר מפואר ^(ואינו חסדא) אין כאן איסור לאו כלל, וכל שכן שאין איסור עשה של מורא המקדש, כיון שעשה לתקן ולפאר המקדש.

ובדברי המשנת חכמים רציני לתרץ קושית הבית-יצחק, א"ח סי' י', שהעיר על רש"י, ערכין דף ו', בלשון שני, דשם שלא במקומו לא קדוש, דתנן היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה יגוד ויגנוז. ופירש רש"י בלשון שני: "לישנא אחרינא, שם שלא במקומו כגון על גבי קורות וכלים לא קדיש, דלא הוי מקומו אלא על הניר ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו, אבל שם לבדו הוי שלא במקומו ולא קדיש", ע"כ. ואם כן מאי דאיתא בגמ' סוכה נ"ג, בשעה שכרה דוד שיתין קפא תתמא ובעא למשטפא עלמא אמר דוד מי איכא דידע אי שרי לכתוב שם אחספא ונשדיה בתהומא וכו' ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לעשות שלום לכל העולם על אחת כמה וכמה ע"כ. והקשה הבית-יצחק לפי שיטת רש"י, למה לדוד הק"ו, כיון דכתב השם אחספא היינו שלא על מקומו ולא קדיש כלל, דאין קדושת שם רק על הניר וכתיבתו בספר? ומה שלרש"י שם שנכתב על הכלים יגנוז לא הוה אלא מדרבנן, משום בויון, דלרש"י אין בו קדושה כלל.

אבל לפי משנת חכמים אפשר לומר, דשם שנכתב שלא במקומו אף דלא קדיש כלל, לרש"י ואין איסור מחיקת השם, אבל מ"מ על מצות עשה דאת ה'

אלקיך תירא, כנראה מהש"ס סנהדרין גבי מברך את ה' דלמא מברון, עובר, אפילו שהשם לא נתקדש, כיון שהשם מתבוזה אין זה יראת ה' לפיכך יגנו, ולפיכך היה צריך דוד להק"ו. וצ"ע רב בזה.

תשובה להערות

בנוגע לשאלתך על מאמרי בנוגע לחפירות עיי הכותל המערבי. שאלת, שהחפירות הם חוץ לכותל המערבי, וחוץ להר הבית לצד דרום; יש שמועות שהם נוגעים דרך החפירות ביסודות של הכותל, ואפילו לשים אצבע בין האבנים של הכותל יש שאלה באבני נזר שיהיה אסור מטעם ביאה במקצת, היות שאנחנו היום זבים, עיין שם ביריד ודבריו ארוכים. ואפילו נניח שלגמרי לא מתעסקים כעת לצד כותל מערבי, אבל היות שהם מעונינים בחפירות של מקומות היסטוריים ואין עליהם עול תורה ומצות במה אנו בטוחים שהם לא יחפרו שם חפירות ארכיאולוגיות?

ובכדי להקדים רפואה למכה כדאי לברר קודם את מקורות ההלכה בענין נגיעה במקומות המקודשים לנו, ומהי ההלכה בזה.

ומה שאתה שואל שאלה שניה, מה שייך איסור נתיצה ואיבוד בחפירות ארכיאולוגיות שהרי הם חופרים ומסלקים רק הליכלוך והשיירים מחורבות קדמים שמכסים את המקדש והרצפה, ושומרים על כל אבן שמוצאים? —

הרי בלתי אפשרי שעיי החפירות לא יגעו בעצם רצפת המקדש המקודש, והיות שכונתם לא לצורך בנין, אלא כונות אחרות, (כונות מדעיות) זה נקרא דרך השחתה ואסור, לפי הרמב"ם שרק דרך השחתה אסור. ואולי יש לומר כיון שיש כאן צורך לעם ישראל להראות את הבעלות של עמנו על הארץ ועל המקומות הקדושים, ולהראות לעמים ולעולם כולו את שייכותנו מקום הזה, אין זו דרך השחתה, וזה צ"ע; ועל זה הערתי במאמרי, דוק ותשכח.

אנור החיבת

חורבן